

KDE A JAK BYDLÍ ČESKÉ DOMÁCNOSTI?

Kontaktní osoba:

Mgr. Štěpán Moravec

Odbor statistiky obyvatelstva

Tel.: 274 054 367

E-mail: stepan.moravec@czso.cz

Obsah

Úvod a metodika.....	3
Vývoj počtu a struktury bytových domácností po roce 1991	6
Struktura bytových domácností podle druhu domu	11
Struktura bytových domácností podle právního důvodu užívání bytu	17
Struktura bytových domácností podle velikosti bytu	23
Vybavenost bytových domácností osobním počítačem	31
Závěr.....	35

Úvod a metodika

Jednou z nesporných výhod sčítání lidu, domů a bytů je možnost vzájemného kombinování výsledků za jednotlivé zjišťované entity. Díky tomu lze například srovnávat charakteristiky a parametry bytů v závislosti na druhu či stáří domu, zkoumat demografické struktury obyvatel žijících v bytech podle konkrétního typu či kvality, ale i analyzovat způsob a úroveň bydlení na úrovni celých domácností. Údaje o domácnostech byly při posledním sčítání v roce 2011 zpracovány na základě zápisů na druhé straně bytového listu, kde osoby žijící v jednom bytě nebo v jiném obydlí zaznamenaly příbuzenské a jiné vztahy v rámci jedné hospodařící domácnosti. Během následného procesu odvozování domácností se při posledním censu rozlišovaly 2 základní druhy domácností – bytové a hospodařící.

Bytovou domácnost tvořily osoby společně žijící v jednom bytě a jejich počet tak koresponduje s počtem obydlených bytů. **Hospodařící domácnost** tvořily osoby, které k rozhodnému okamžiku sčítání společně hospodařily, tj. společně hradily výdaje domácnosti jako je strava, náklady na bydlení aj. Společné hospodaření se vztahovalo i na děti, které do příslušné domácnosti patřily, i když samy na výdaje domácnosti nepřispívaly. Jednotným znakem obou typů domácností bylo, že všichni členové domácnosti měli stejné místo obvyklého pobytu. Příznačná je pro ně i skladebnost, když bytová domácnost může být tvořena jednou nebo více domácnostmi hospodařícími.

Obsah analýzy se věnuje pouze domácnostem žijícím v bytech a nezabývá se tak specifickou a nepříliš početnou skupinou hospodařících domácností žijících mimo byty (nouzová obydlí, rekreační chaty a chalupy apod.) či ve sčítání 2011 nově zpracovanými rodinnými domácnostmi bydlícími v zařízeních. Hlavním důvodem je skutečnost, že charakteristiky bydlení těchto domácností nebyly při sčítání vůbec zjišťovány.

Předmětem zkoumání je porovnání skladby bytových domácností jak **podle počtu členů**, tak **podle typu hospodařící domácnosti** v závislosti na různých atributech domovního a bytového fondu. Celkem bylo pro účel analýzy vybráno a sledováno 9 typů domácností. Na základě vzájemného vztahu bytových a hospodařících domácností byly definovány 2 základní kategorie:

- a) *bytová domácnost = 1 hospodařící domácnost*
- b) *bytová domácnost = 2 a více hospodařících domácností*

V rámci první kategorie bytových domácností tvořených jednou hospodařící domácností bylo na základě deklarovaných vztahů mezi společně bydlícími a hospodařícími osobami vymezeno a hodnoceno 7 dílčích typů domácností:

- *domácnost jednotlivce* – tvořena minimálně 15letou samostatně hospodařící osobou, která žije v bytě sama
- *vícečlenná nerodinná domácnost* – tvořena 2 nebo více příbuznými či nepříbuznými osobami, které společně hospodaří; tento typ zahrnuje také domácnost prarodičů s vnoučaty
- *úplná rodina bez závislých dětí* – tvořena manželským párem či tzv. faktickým manželstvím (neformální soužití druha a družky), registrovaným partnerstvím, případně neformálním soužitím osob stejného pohlaví (tzv. faktickým partnerstvím), a to bez závislého dítěte, tzn. pár bez dítěte/bez dětí nebo s dítětem/s dětmi, které jsou již ekonomicky aktivní, případně jsou ve věku 26 a více let (nesplňují tedy definici závislého dítěte). Součástí úplné rodiny mohou být i další osoby, které s rodinou společně hospodaří.
- *úplná rodina se závislými dětmi* – tvořena manželským párem či tzv. faktickým manželstvím (neformální soužití druha a družky), registrovaným partnerstvím, případně neformálním soužitím osob stejného pohlaví (tzv. faktickým partnerstvím), a to s alespoň jedním závislým dítětem, tzn. ekonomicky neaktivní osobou mladší 26 let, která má k osobě v čele domácnosti vztah „syn/dcera“.

- *neúplná rodina bez závislých dětí* – tvořena jedním z rodičů, který společně žije a hospodaří s alespoň jedním dítětem, které je buď již ekonomicky aktivní nebo ve věku 26 a více let a má k osobě v čele domácnosti vztah „syn/dcera“. Součástí neúplné rodiny mohou být i další osoby, které s rodinou společně hospodaří.
- *neúplná rodina se závislými dětmi* – tvořena jedním z rodičů, který společně žije a hospodaří s alespoň jedním závislým dítětem, tzn. ekonomicky neaktivní osobou mladší 26 let, která má k osobě v čele domácnosti vztah „syn/dcera“.
- *rodinná domácnost tvořená 2 a více rodinami* – může být složena z úplných i neúplných rodin

Srovnání bytových poměrů podle věkové skupiny osoby v čele domácnosti je provedeno pouze u hospodařících domácností tvořených jednou rodinou a u domácností jednotlivců, u nichž bylo možné osobu v čele hospodařící domácnosti odvodit. Pro účel komparace byly vymezeny 4 hlavní věkové skupiny: 15–29 let, 30–44 let, 45–59 let a 60 a více let.

Určitou komplikací pro srovnatelnost výsledků za domácnosti ze SLDB 2011 s předchozími cenzy může představovat nová metodika odvozování domácností, která v souladu s mezinárodními doporučeními zařazovala osoby do domu, bytu a hospodařící domácnosti na základě **společného místa obvyklého pobytu**, tzn. nikoliv podle shodného trvalého bydliště jako v minulosti. Jednoznačným kladem tohoto inovativního konceptu je však přesnější prostorové určení počtu domácností jednotlivců nebo nesezdaných soužití osob, které spolu fakticky žijí v jedné domácnosti, přestože mají odlišné trvalé bydliště. Srovnatelnost dat ze sčítání 2011 a 2001 je v případě rodinných domácností omezena na hospodařící domácnosti tvořené 1 rodinou, kde jsou informace o jednotlivé domácnosti zpracovány ve stejném detailu jako v roce 2001.

Vedle odvozování domácností se však oproti předchozím sčítáním změnilo také obsahové vymezení či metodika výpočtu některých charakteristik domovního a bytového fondu. Kromě nového způsobu **určení obydlivosti bytu a domu na základě obvykle bydlících osob** bylo nejmarkantnější metodickou změnou komplikující srovnatelnost výsledků SLDB 2011 s předchozími cenzy **odlišné vymezení obytné místnosti**, které se odrazilo jak v ukazateli **počtu obytných místností** v obydleném bytě, tak **ve velikosti obytné plochy**. Důvodem bylo přizpůsobení se závazné mezinárodní metodice definované příslušnými nařízeními, která byla nutnou podmínkou pro vytvoření souboru metodicky srovnatelných dat všech států EU. Do počtu obytných místností bytu byla v roce 2011 nově zahrnuta i kuchyň, pokud splňovala velikostní parametry obytné místnosti, tj. pokud měla plochu 8 m² a větší. Za těchto podmínek byla kuchyň zahrnuta beze zbytku i do obytné plochy bytu. Ve sčítání 2001 byla kuchyň považována za obytnou místnost pouze v případech, kdy byla jedinou místností bytu (tzv. obytná kuchyň) a do obytné plochy bytu se z kuchyně započítávala pouze plocha přesahující 12 m².

Odlišnosti oproti předchozímu sčítání, související s širším pojetím bytového družstva coby vlastníka domu, byly zaznamenány v otázce **právního důvodu užívání bytu** u položky „byt družstevní“, která nově zahrnovala všechny případy družstevních bytů. Při sčítání v roce 2001 byly samostatně zjišťovány právní důvody užívání „byt člena stavebního bytového družstva“ a „byt člena družstva nájemců založeného v průběhu privatizace“. Byty lidových bytových družstev (LBD) byly v roce 2001 (i v předchozích sčítáních) sčítány jako byty nájemní, zatímco v roce 2011 byly rovněž klasifikovány jako byty družstevní.

Ve srovnání se sčítáním 2001 se již nezjišťovaly údaje o vybavenosti bytové domácnosti osobním automobilem, telefonem a rekreačním objektem, které byly veřejností vnímány velmi citlivě. V bytovém listu zůstala pouze otázka na **vybavení bytové domácnosti osobním počítačem a připojením k internetu**, která byla obsahem sčítání i v roce 2001. Z tohoto důvodu je v rámci analýzy bytových domácností z hlediska jejich vybavenosti sledován pouze tento parametr.

Prosté porovnání výsledků SLDB 2011 s předchozím sčítáním však vedle částečně odlišné metodiky i okruhu zjišťovaných údajů ztěžuje ještě jeden fakt – **zvýšený podíl nezjištěných hodnot u některých otázek** (tzv. míra non-response). Při posledním sčítání se míra non-response u většiny

otázek za domy a byty zvýšila, u některých položek zejména na bytových listech i velmi výrazně. V zájmu dosažení co nejlepší srovnatelnosti výsledků mezi jednotlivými sčítáními a kvůli nárůstu podílu nezjištěných odpovědí byly **relativní hodnoty ve všech komentářích, tabulkách a grafech v této analýze vypočítány pouze ze zjištěných hodnot.**

Vývoj počtu a struktury bytových domácností po roce 1991

Vývoj bytových domácností celkem a podle typu

Navzdory změnám ve způsobu odvozování a zpracování dat za domácnosti v posledním sčítání lze provést relativně spolehlivé základní srovnání retrospektivního vývoje bytových domácností jako celku i jejich jednotlivých typů. Kapitola se primárně věnuje hodnocení období od sčítání 1991 s cílem postihnout hlavní změny a trendy v početnosti a struktuře různých forem bytových domácností na pozadí polistopadové transformace české společnosti.

Celkový počet bytových domácností vzrostl od roku 1991 o více než desetinu, když při posledním sčítání poprvé přesáhl 4 milionovou hranici. Jejich vzestup souvisí s oživením bytové výstavby v první dekádě nového tisíciletí, kdy se obydlený bytový fond během deseti let rozrostl o více než 7 %. Současně se měnila struktura bytových domácností podle počtu hospodařících domácností v bytě. Zatímco počet samostatně bydlících domácností se od roku 1991 zvýšil o téměř 463 tisíc (+ 13,4 %), bytových domácností tvořených 2 a více hospodařícími domácnostmi ubylo o čtvrtinu a jejich zastoupení pokleslo na méně než 5 %. Snižující se úroveň spolubydlení domácností po roce 2001 je důsledkem zlepšující se situace na trhu s byty, kdy si čím dál více domácností může dovolit obývat vlastní byt, a lze ji hodnotit určitě pozitivně.

Tab. 1: Vývoj počtu a podílu bytových domácností podle typu v ČR v období 1991–2011

Typ bytové domácnosti	1991		2001		2011		Index změny
	abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %	2011/1991
Bytové domácnosti celkem	3 705 681	100,0	3 827 678	100,0	4 104 635	100,0	110,8
BD = 1 HD	3 451 488	93,1	3 505 383	91,6	3 914 144	95,4	113,4
v tom podle složení byt. domácnosti:							
domácnosti jednotlivců	842 443	22,7	957 757	25,0	1 214 201	29,6	144,1
vícečlenné nerodinné	13 290	0,4	74 296	1,9	175 164	4,3	1318,0
úplné rodiny	2 193 949	59,2	2 007 194	52,4	1 946 043	47,4	88,7
úplné rodiny bez záv. dětí	948 319	25,6	1 052 876	27,5	1 149 959	28,0	121,3
úplné rodiny se záv. dětmi	1 245 630	33,6	954 318	24,9	796 084	19,4	63,9
neúplné rodiny	338 281	9,1	417 042	10,9	512 900	12,5	151,6
neúplné rodiny bez záv. dětí	160 439	4,3	198 539	5,2	250 413	6,1	156,1
neúplné rodiny se záv. dětmi	177 842	4,8	218 503	5,7	262 487	6,4	147,6
tvořených 2 a více rodinami	63 525	1,7	49 094	1,3	65 836	1,6	103,6
BD = 2 a více HD	254 193	6,9	322 295	8,4	190 491	4,6	74,9

Významné posuny se odehrály ve struktuře hospodařících domácností žijících v bytě samostatně. Největší absolutní i relativní pokles vykazaly úplné rodiny se závislými dětmi, jejichž počet se během dvaceti let propadl o více než třetinu, a tvořily již jen každou pátou bytovou domácnost. Na počátku 90. let se přitom jednalo o nejčastější typ hospodařící domácnosti s třetinovým podílem na všech bytových domácnostech. Za tímto vývojem stojí především vysoká úroveň rozvodovosti, rozšíření individualismu v polistopadové společnosti, ale i prohlubující se stárnutí populace. Prvně jmenovaná příčina se zákonitě projevila také v markantním nárůstu neúplných rodin, a to o více než polovinu oproti roku 1991. V rámci jejich struktury byly dlouhodobě nepatrně početnější rodiny se závislými dětmi, i když v roce 2011 se rozestup mezi oběma skupinami neúplných rodin ještě více zmenšil. Naproti tomu u úplných rodin získaly v posledních dvou sčítáních postupně převahu rodiny bez závislých dětí (v roce 2011 již 59 % ku 41 %), které na rozdíl od úplných rodin se závislými dětmi zaznamenaly ve srovnání s rokem 1991 více než pětinaový přírůstek. Ten lze vysvětlit jak odkládáním rození dětí u mladých párů do pozdějšího věku, tak příchodem populačně silných generací starších rodičů, které již mají dospělé děti. Na absolutním a relativním nárůstu úplných rodin bez závislých dětí měl nezanedbatelný podíl i zlepšený zdravotní stav obyvatel, jenž snížil pravděpodobnost rozpadu úplné rodiny v důsledku úmrtí jednoho z partnerů.

Dalším typem bytové domácnosti, který v polistopadovém období vykázal výrazný nárůst (+ 44 %), byly domácnosti jednotlivců. Přispělo k tomu zejména zintenzívnění procesu stárnutí obyvatelstva ČR spolu s rozšířením tzv. singles způsobu života u mladých lidí. Zatímco na počátku 90. let byly domácnosti jednotlivců s necelým čtvrtinovým podílem až třetím nejčastějším typem bytové domácnosti po úplných rodinách se závislými dětmi (33,6 %) a úplných rodinách bez závislých dětí (25,6 %), v roce 2011 obsadily s téměř 30% podílem první příčku.

Nejvýraznější relativní přírůstek v posledních dvou dekádách byl sice pozorován u vícečlenných nerodinných domácností, jejichž počet se zvýšil více než třináctinásobně, nicméně zde se do značné míry jednalo o důsledek rozdílné metodiky jejich odvození a automatického zpracování dat. V absolutním vyjádření bylo vícečlenných nerodinných domácností 175 tisíc (jen 4,3 % z celkového počtu domácností bytových). Zhruba desetinu z jejich počtu představovaly domácnosti prarodičů s vnoučaty, větší část připadala na soužití osob bez příbuzenských vztahů, často i cizince.

Početně nejmenší skupinou bytových domácností bylo při sčítání 2011 společné soužití 2 a více rodin, které zároveň společně hospodařily. Zaznamenaný výkyv jejich počtu po roce 1991 byl způsoben zejména metodickými změnami, tudíž jejich srovnání v čase nelze považovat za zcela vypovídající.

Vývoj bytových domácností podle počtu členů

V období po roce 1991 pokračovaly dlouhodobé tendence postupného zmenšování velikosti domácností v bytech. Zatímco domácností jednotlivců a dvoučlenných domácností dramaticky přibývalo (o 44 %, resp. o 26 %), počet bytových domácností tvořených čtyřmi či pěti a více osobami se významně snížil (o 24 %, resp. o 20 %). Jestliže v roce 1991 zaujímaly byty obývané jednotlivcem či dvěma společně hospodařícími osobami dohromady necelou polovinu všech bytových domácností, o dvacet let později se jejich podíl vyšplhal na bezmála tři pětiny, když zastoupení obou kategorií bylo prakticky shodné. Naopak největší propad relativní váhy se odehrál u čtyřčlenných domácností, které se při posledním sčítání s 15% podílem umístily až na čtvrté pozici, když je předstihly i domácnosti tvořené 3 osobami (18 %).

Tab. 2: Vývoj počtu a podílu bytových domácností podle počtu členů v ČR v období 1991–2011

Bytové domácnosti, průměrný počet členů bytové domácnosti	Rok sčítání						Index změny 2011 1991
	1991		2001		2011		
	abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %	
Bytové domácnosti celkem	3 705 681	100,0	3 827 678	100,0	4 104 635	100,0	110,8
v tom podle počtu členů:							
1	842 443	22,7	957 757	25,0	1 214 201	29,6	144,1
2	963 926	26,0	1 049 211	27,4	1 211 977	29,5	125,7
3	683 981	18,5	743 672	19,4	737 515	18,0	107,8
4	824 842	22,3	746 289	19,5	629 420	15,3	76,3
5+	390 489	10,5	330 749	8,6	311 522	7,6	79,8
Průměrný počet členů	2,76	x	2,64	x	2,47	x	x

Zaznamenaná proměna struktury bytových domácností podle počtu členů ve prospěch menších domácností měla pochopitelně za následek zlepšení relace průměrného počtu osob na bytovou domácnost. Průměrný počet obvykle bydlících osob v bytové domácnosti se v roce 2011 poprvé snížil pod hodnotu 2,5 osob, ačkoliv před dvaceti lety žilo v jednom bytě v průměru ještě 2,76 osob. Na vytrvale klesající zalidněnost bytů měla pozitivní vliv i skutečnost, že obydlených bytů za uplynulé dvě dekády podstatně přibývalo (o 10,8 %), kdežto počet obyvatel bydlících v bytech se oproti roku 1991 mírně snížil (o 0,9 %)¹.

¹ Obydlenost bytu i počet obyvatel bydlících v bytech byly v roce 1991 zjišťovány na základě trvalého pobytu, zatímco v roce 2011 na základě institutu obvyklého pobytu, což mohlo vést k určitému zkreslení vypočtených hodnot.

Počet a struktura bytových domácností v krajích ČR

Počet bytových domácností v krajích je primárně závislý na celkovém počtu osob bydlících v bytech, druhotně však i na skladbě domácností podle počtu členů. Při posledním censu tak bylo zjištěno nejvíce bytových domácností v Hl. m. Praze (13,2 % ze všech bytových domácností v ČR), dále pak ve Středočeském (11,8 %) a Moravskoslezském kraji (11,7 %) – tedy v krajích, kde bydlí v bytech i nejvíce osob. Na konci žebříčku počtu bytových domácností se naopak nacházely nejméně zalidněné kraje – Karlovarský (2,9 %) a Liberecký (4,2 %).

Tab. 3: Počet bytových domácností, počet osob bydlících v bytech, počet obydlených domů a průměrný počet členů bytové domácnosti v krajích ČR k 26. 3. 2011

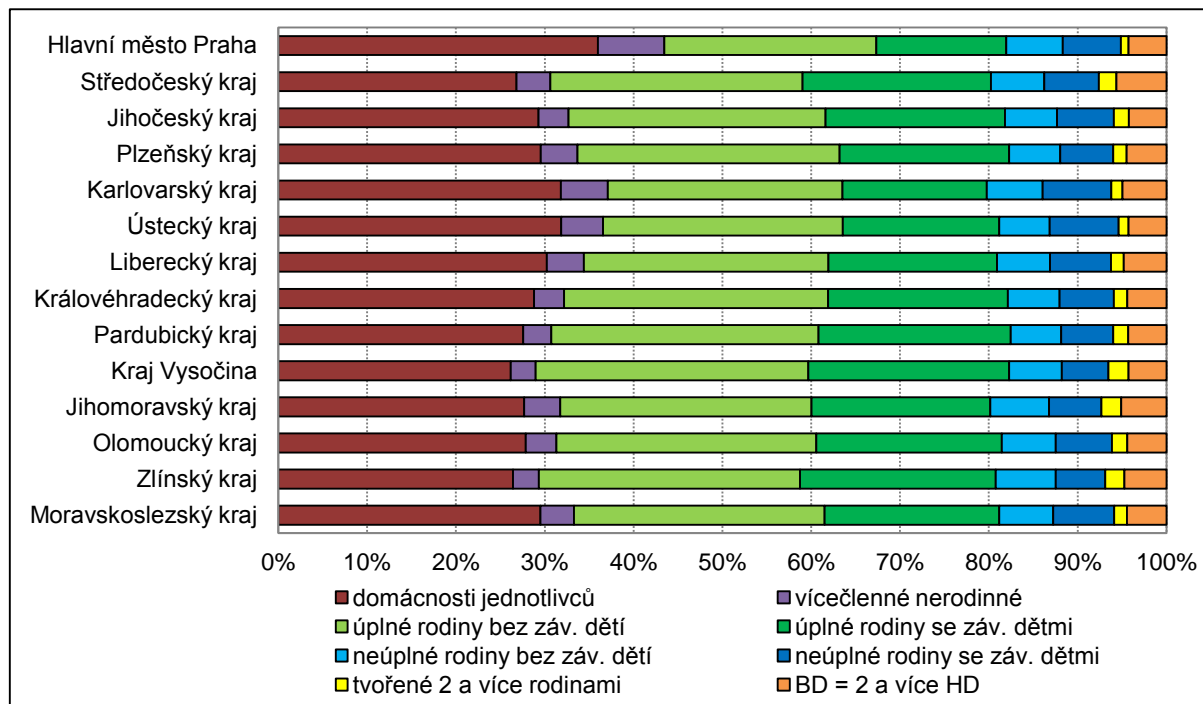
Kraj	Počet bytových domácností		Počet osob v bytech		Počet obydlených domů		Průměrný počet členů byt. dom.
	abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %	
Hlavní město Praha	542 168	13,2	1 214 106	12,0	92 927	5,2	2,24
Středočeský kraj	482 860	11,8	1 249 039	12,3	286 780	15,9	2,59
Jihočeský kraj	247 608	6,0	614 579	6,1	123 048	6,8	2,48
Plzeňský kraj	226 298	5,5	551 122	5,4	105 835	5,9	2,44
Karlovarský kraj	119 403	2,9	284 281	2,8	39 845	2,2	2,38
Ústecký kraj	330 981	8,1	784 437	7,7	115 679	6,4	2,37
Liberecký kraj	171 328	4,2	420 825	4,1	73 380	4,1	2,46
Královéhradecký kraj	215 277	5,2	534 205	5,3	109 736	6,1	2,48
Pardubický kraj	196 288	4,8	498 743	4,9	104 850	5,8	2,54
Kraj Vysočina	188 191	4,6	496 051	4,9	108 062	6,0	2,64
Jihomoravský kraj	443 358	10,8	1 136 680	11,2	225 006	12,5	2,56
Olomoucký kraj	243 624	5,9	613 858	6,1	118 882	6,6	2,52
Zlínský kraj	217 093	5,3	569 121	5,6	120 444	6,7	2,62
Moravskoslezský kraj	480 158	11,7	1 177 914	11,6	175 601	9,8	2,45
Česká republika	4 104 635	100,0	10 144 961	100,0	1 800 075	100,0	2,47

V Hl. m. Praze byl v roce 2011 počet bytových domácností o téměř 60 tisíc vyšší než ve Středočeském kraji, ačkoliv zde v bytech žilo o zhruba 35 tisíc osob méně. Tato disproporce je způsobena odlišnou strukturou bytových domácností v obou krajích. Zatímco ve Středočeském kraji se vyskytovalo nejvíce bytů obývaných 2 a více hospodařícími domácnostmi (5,6 %) z celé ČR, tak v Hl. m. Praze naopak jednoznačně dominovaly domácnosti jednotlivců (36,0 %). V české metropoli byly rovněž ze všech krajů relativně nejméně zastoupeny úplné rodiny se závislými dětmi (14,6 %) i bez nich (23,9 %). Nacházel se zde i nejmenší podíl bytových domácností tvořených 2 a více rodinami (0,9 %). Na druhé straně byl v Hl. m. Praze zjištěn výrazně nadprůměrný podíl vícečlenných nerodinných domácností (7,5 %), což lze vysvětlit rozšířeným pronajímáním bytů ke spolubydlení více osob, které v metropoli buď studují nebo pracují.

Naproti tomu jako silně prorodinně orientované se profilovaly Kraj Vysočina a Zlínský kraj, které vévodily žebříčku zastoupení bytových domácností úplných rodin (53,3 %, resp. 51,4 %). Na druhé straně se v nich vyskytovaly nejnižší podíly domácností jednotlivců (26,2 %, resp. 26,4 %). Počet jednotlivců samostatně hospodařících v bytě zde tedy byl poloviční ve srovnání s počtem úplných rodin, zatímco – na opačném pólu – v Hl. m. Praze byly tyto skupiny téměř vyrovnané. Kraj Vysočina vykazoval i absolutní minimum u zastoupení neúplných rodin (11,2 %) a vícečlenných nerodinných domácností (2,8 %). Zdejší rozšířenost vícegeneračního soužití zase dokládá nejvyšší procento bytových domácností složených ze 2 a více společně hospodařících rodin napříč kraji (2,3 %).

Největší výskyt neúplných rodin byl v relativním vyjádření zaznamenán v Karlovarském a Ústeckém kraji (14,0 %, resp. 13,4 %), které měly naopak – hned po Hl. m. Praze – nejnižší zastoupení úplných rodin. Příčinou tohoto nepříznivého stavu je nadprůměrná úroveň rozvodovosti, která pravděpodobně úzce souvisí s nízkou religiozitou zdejších obyvatel a vysokou koncentrací sociálně-patologických jevů.

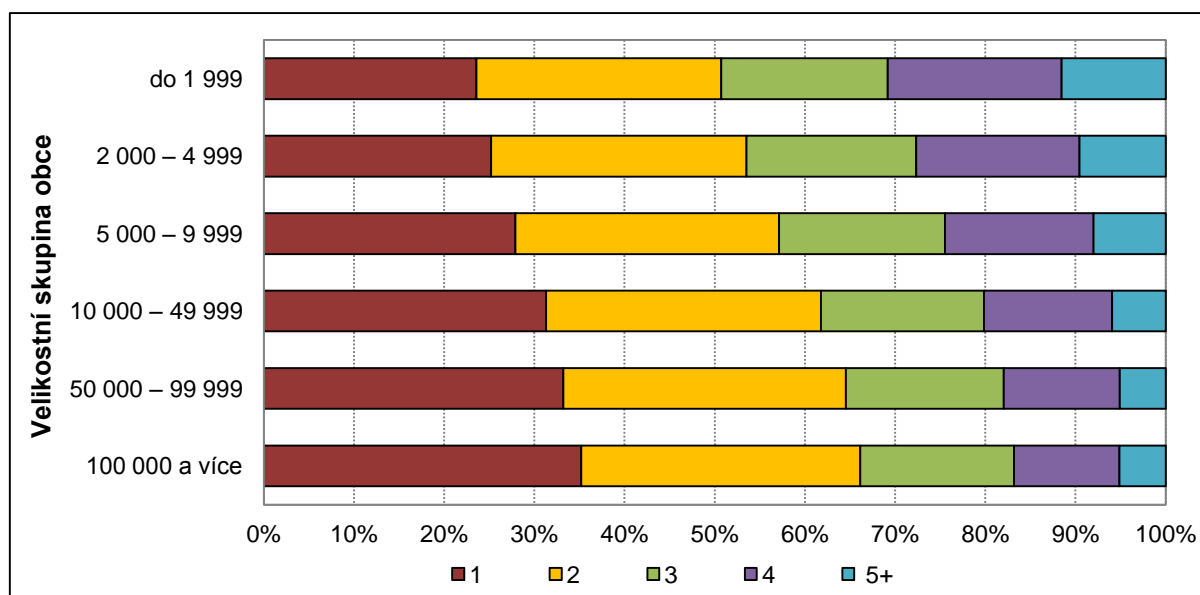
Graf 1: Struktura bytových domácností podle typu v krajích ČR k 26. 3. 2011

Regionální srovnání bytových domácností podle jejich velikosti přináší podle očekávání velmi podobné výsledky. Minimální zastoupení bytových domácností tvořených třemi, čtyřmi, pěti i šesti a více osobami vykazovalo v roce 2011 Hl. m. Praha (dohromady zde představovaly pouze třetinu všech domácností), kde bylo naopak zjištěno relativně nejvíc domácností jednotlivců ze všech krajů. Pouze v Praze se sečetlo tříčlenných a větších domácností méně než domácností jednotlivců. Ve 4 dalších krajích – Ústeckém, Karlovarském, Libereckém a Jihočeském – zase mírně převažovaly domácnosti jednotlivců nad dvoučlennými domácnostmi. Ve zbytku republiky byly zatím stále nejpočetnější domácnosti tvořené dvěma osobami, ačkoliv jejich odstupy od domácností jednotlivců byly minimální (1–2 procentní body). Největší zastoupení bytových domácností se 4 a více osobami zaznamenal Kraj Vysočina (dohromady 28,2 %), tříčlenných domácností bylo nejvíce ve Středočeském kraji (18,9 %). Soužití dvou osob v jednom bytě bylo nejčastější v Karlovarském kraji (30,8 %), naopak nejmenšího podílu dosáhlo ve Zlínském kraji (27,9 %). Jednoznačně nejnižší průměrný počet členů připadal na bytovou domácnost v Hl. m. Praze (2,24); podprůměrné hodnoty vykázaly i kraje Ústecký (2,37) a Karlovarský (2,38). Na opačném konci žebříčku se umístily Kraj Vysočina a Zlínský kraj, kde bydlelo v jednom bytě průměrně 2,64, resp. 2,62 osob.

Zastoupení jednotlivých typů bytových domácností podle počtu členů se významně liší také v závislosti na velikosti obce. Zjednodušeně lze říci, že s rostoucím počtem obyvatel obce klesá zastoupení větších bytových domácností se třemi a více osobami na úkor zvyšování podílu domácností jedno- a dvoučlenných. Jestliže ve venkovských obcích do 2 tisíc obyvatel byla při sčítání 2011 tvořena jednotlivci či dvěma osobami zhruba každá druhá bytová domácnost, v největších městech nad 100 tisíc obyvatel splňovaly tuto podmínku již dvě domácnosti ze tří. V případě podílu tříčlenných domácností byly rozdíly mezi městem a venkovem nejmenší, ale s rostoucí velikostí domácnosti se dále prohlubovaly. Například bytových domácností tvořených 4 osobami byla ve venkovských obcích zhruba pětina, ale ve velkoměstech nad 100 tisíc obyvatel již jen necelých 12 %. Srovnatelný podíl připadal v obcích do 2 tisíc obyvatel na domácnosti s 5 a více osobami, zatímco v největších městech jich bylo zjištěno o více než polovinu méně (5 %).

Graf 2: Struktura bytových domácností podle počtu členů v závislosti na velikostní skupině obcí k 26. 3. 2011

V průměru větší velikost bytových domácností ve venkovských obcích lze zdůvodnit jednak charakterem zdejší zástavby s výraznou převahou rodinných domů, které ve větší míře umožňují soužití více generací v jednom bytě, jednak důrazem jejich obyvatel na tradice, náboženství a rodinné hodnoty, které vedou k větší stabilitě manželství. Ve městech se naproti tomu stále silněji prosazují projevy individualismu a materialismu, které mají za následek na jedné straně nižší ochotu k zakládání rodin, na druhé straně vyšší intenzitu jejich rozpadu, což v konečném důsledku znamená nižší počet osob společně bydlících v bytě. Významnou roli však ve městech hraje i věková struktura obyvatelstva, když rychle přibývá seniorů žijících v bytech osamoceně, a naopak ubývá mladých rodičů s dětmi, kteří se často stěhují do zázemí měst.

Struktura bytových domácností podle druhu domu

Vývoj a struktura bytových domácností podle druhu domu

Následující kapitola má za cíl porovnat jednotlivé typy bytových domácností z hlediska druhu domu, ve kterém při SLDB 2011 obvykle bydlely. Domy se podle druhu domu členily na 3 hlavní kategorie:

- rodinný dům – měl maximálně tři samostatné byty, nejvíce dvě nadzemní a jedno podzemní podlaží a podkroví. Mezi rodinné domy patřily rovněž rekreační chalupy s číslem popisným nevyčleněné z bytového fondu, využívané k rekreaci. Rodinný dům mohl být samostatný, dvojdomek (společná část obvodové zdi s rodinným domem na sousedící parcele) nebo řadový (alespoň tři rodinné domy k sobě přiléhají částí obvodové zdi)
- bytový dům – měl více bytů přístupných ze společné chodby nebo schodiště a nešlo o rodinný dům, počet podlaží nebyl určující. Mezi bytové domy patřily také vily, které nesplňovaly podmínky rodinného domu.
- ostatní budovy – zahrnovaly všechny další druhy budov kromě rodinných a bytových domů. Bydlení v objektech dočasněho charakteru bylo považováno za ubytování mimo bytový fond a do počtu ostatních budov byly zahrnuty pouze ubytovací zařízení bez bytu a provozní či jiné neobytné budovy, pokud v nich byl zjištěn byt.

K 26. 3. 2011 bydlelo nejvíce bytových domácností v bytových domech (55 %). V rodinných domech žilo necelých 44 % bytových domácností a na ostatní budovy jich připadalo jen 1,3 %. Oproti sčítání o dvacet let dříve pokleslo zastoupení bytových domácností v bytových domech (o 3 p. b.) ve prospěch zvýšení jejich podílu v rodinných domech (o 2,5 p. b.) a v ostatních budovách (o 0,5 p. b.). Za tímto trendem stojí na jedné straně dynamický rozvoj individuální bytové výstavby rodinných domů po roce 1991, na druhé straně útlum výstavby státních, družstevních i obecních bytových domů. V období 1991–2011 dosáhl přírůstek obydleného bytového fondu v rodinných domech téměř 270 tisíc (68 % celkového přírůstku obydlených bytů), zatímco v bytových domech jen 108 tisíc (27 %). V relativním vyjádření se počet obydlených bytů v bytových domech zvýšil ve srovnání se sčítáním 1991 během dvaceti let pouze o 5 %, kdežto v rodinných domech šlo o nárůst o bezmála 18 %.

Tab. 4: Vývoj počtu a podílu bytových domácností podle druhu domu v ČR v období 1991–2011

Bytové domácnosti, druh domu	Rok sčítání						Rozdíl 2011-1991	
	1991		2001		2011			
	abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %
Bytové domácnosti celkem	3 705 681	100,0	3 827 678	100,0	4 104 635	100,0	398 954	110,8
v tom podle druhu domu:								
v rodinných domech	1 525 389	41,2	1 632 131	42,6	1 795 065	43,7	269 676	117,7
v bytových domech	2 149 963	58,0	2 160 730	56,5	2 257 978	55,0	108 015	105,0
v ostatních budovách	30 329	0,8	34 817	0,9	51 592	1,3	21 263	170,1

Při pohledu na data o bydlení jednotlivých typů bytových domácností podle druhu domu lze vysledovat diametrální rozdíly. Největší koncentraci v rodinných domech zaznamenala v roce 2011 skupina bytových domácností tvořených jedinou hospodařící domácností se dvěma a více rodinami (76 %) a dále bytové domácnosti se dvěma a více hospodařícími domácnostmi (66 %), což pochopitelně souvisí s tím, že rodinné domy mají pro vícegenerační bydlení mnohem lepší předpoklady než bytové domy. Tyto dvě skupiny domácností ale ve svém souhrnu představovaly jen 6 % z celkového počtu bytových domácností. Nadpoloviční zastoupení bydlení v rodinných domech bylo ještě zjištěno u úplných rodin se závislými dětmi (53 %), pro řadu z nichž se stal tento způsob bydlení po roce 1991 vysněným ideálem, který si díky lepším finančním možnostem i nástrojům (stavební spoření, hypoteční úvěry aj.) mohla řada z nich splnit. U všech ostatních typů bytových domácností převažovaly jako druh domu bytové domy. Největší zastoupení měly u vícečlenných nerodinných domácností (70 %), což lze zdůvodnit jednak jejich vyšší koncentrací ve městech, jednak častým

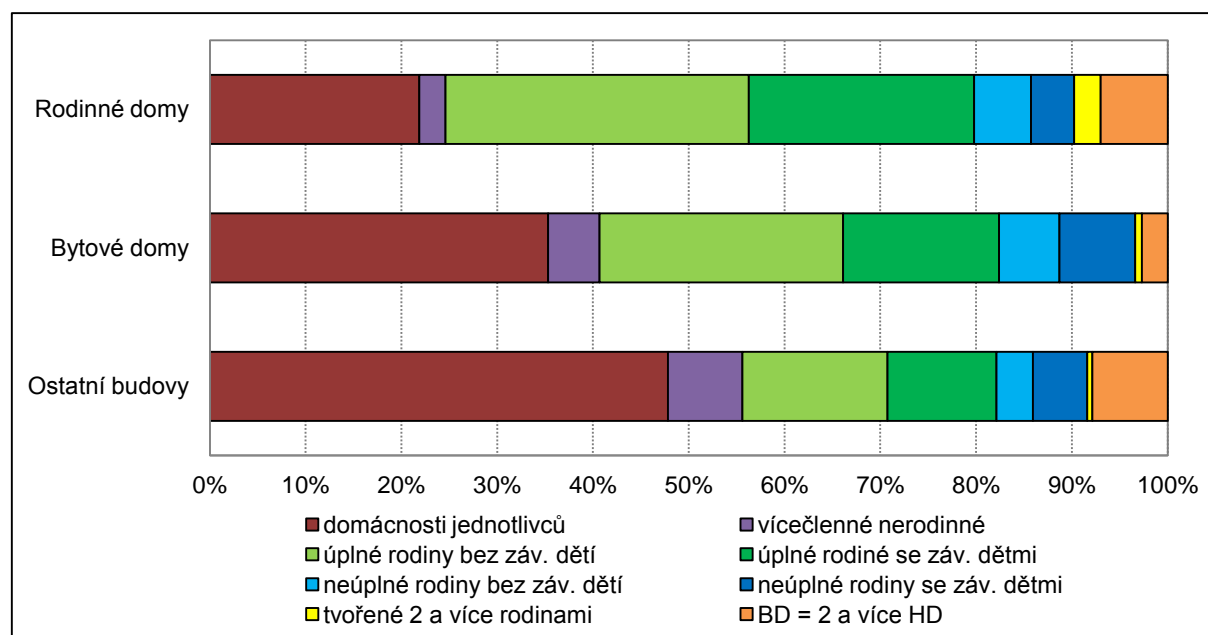
účelovým vznikem těchto domácností pouze na přechodnou dobu (např. studium, pracovní stáž apod.). Bytové domy byly hlavním domovem také v případě neúplných rodin se závislými dětmi (68 %), kde jde pravděpodobně o důsledek horší finanční situace těchto rodin. Výraznou převahu bydlení v bytových domech vykázaly ještě domácnosti jednotlivců (66 %), pro něž představují byty v bytových domech z praktického i ekonomického hlediska zvláště ve městech optimální a často i jediné možné řešení.

Tab. 5: Struktura typů bytových domácností podle druhu domu v ČR k 26. 3. 2011

Typ bytové domácnosti	Rodinné domy		Bytové domy		Ostatní budovy		Domovní fond celkem	
	abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %
Bytové domácnosti celkem	1 795 065	43,7	2 257 978	55,0	51 592	1,3	4 104 635	100,0
BD = 1 HD	1 669 654	42,7	2 196 961	56,1	47 529	1,2	3 914 144	100,0
v tom podle složení byt. domácnosti:								
domácnosti jednotlivců	392 379	32,3	797 155	65,7	24 667	2,0	1 214 201	100,0
vícečlenné nerodinné	49 449	28,2	121 700	69,5	4 015	2,3	175 164	100,0
úplné rodiny	990 464	50,9	941 896	48,4	13 683	0,7	1 946 043	100,0
úplné rodiny bez záv. dětí	568 475	49,4	573 657	49,9	7 827	0,7	1 149 959	100,0
úplné rodiny se záv. dětmi	421 989	53,0	368 239	46,3	5 856	0,7	796 084	100,0
neúplné rodiny	187 301	36,5	320 698	62,5	4 901	1,0	512 900	100,0
neúplné rodiny bez záv. dětí	106 683	42,6	141 767	56,6	1 963	0,8	250 413	100,0
neúplné rodiny se záv. dětmi	80 618	30,7	178 931	68,2	2 938	1,1	262 487	100,0
tvořené 2 a více rodinami	50 061	76,0	15 512	23,6	263	0,4	65 836	100,0
BD = 2 a více HD	125 411	65,8	61 017	32,0	4 063	2,1	190 491	100,0

Data lze však analyzovat i z druhé strany položením otázky, jaká je struktura bytových domácností v jednotlivých druzích domu. V rodinných domech početně dominovaly úplné rodiny, které dohromady obývaly přes 55 % bytů v rodinných domech. Domácnosti jednotlivců bydlely zhruba v každém pátém bytě v rodinném domě a neúplné rodiny jen v každém desátém. V bytových domech byla nejpočetnější skupina bytových domácností jednotlivců (35 %), po níž následovaly úplné rodiny bez závislých dětí (25 %) a se závislými dětmi (16 %). Zhruba každá sedmá domácnost v bytovém domě byla tvořena neúplnou rodinou. V rámci kategorie ostatních budov připadala téměř polovina bytů na domácnosti jednotlivce (48 %), což pravděpodobně souvisí s jejich specifickým charakterem (většinou šlo o provozní budovy s bytem).

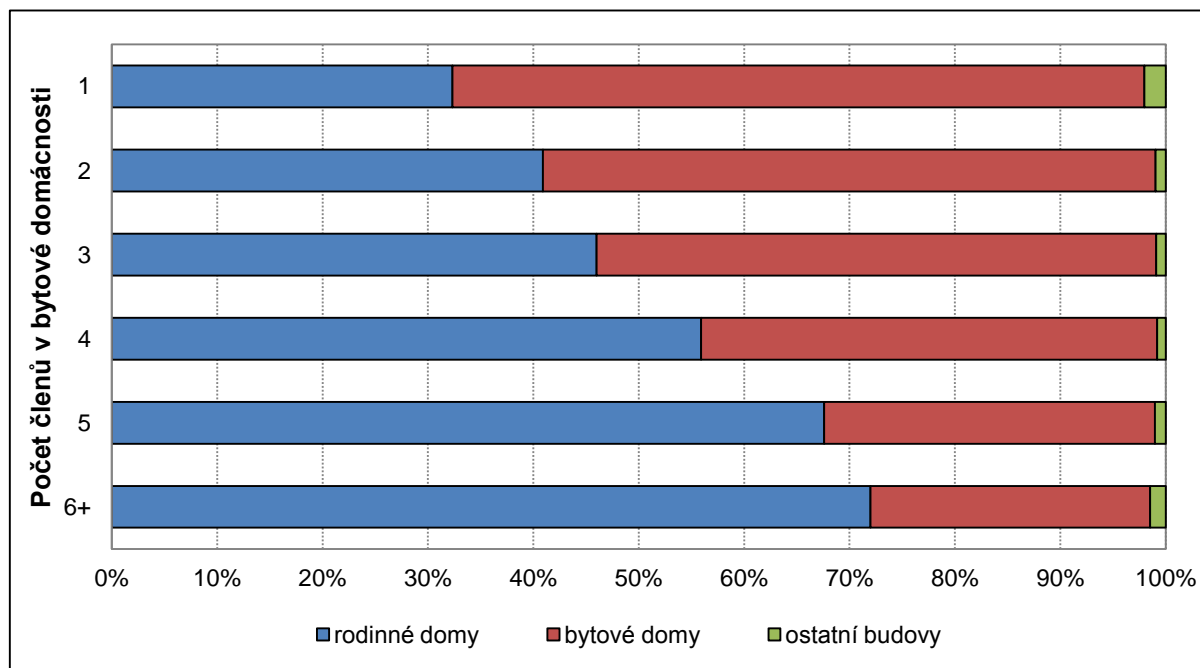
Graf 3: Struktura bytových domácností podle jejich typu v jednotlivých druzích domu v ČR k 26. 3. 2011

Struktura bytových domácností podle druhu domu a podle počtu členů

Ze zkoumání relace velikosti bytových domácností a druhu domu, který v roce 2011 obvykle obývaly, vyplynulo, že čím více členů žilo v bytové domácnosti, tím větší byla jejich koncentrace v rodinných domech. Jestliže u domácností jednotlivců žila v rodinných domech jen necelá jedna třetina z nich a zbylé dvě třetiny se nacházely v bytových domech, u domácností s 5 členy byl tento poměr obrácený. Bytové domácnosti s 6 a více členy pak byly zastoupeny v rodinných domech ze 72 % a v bytových domech jen z 26 %. Bydlení v rodinných domech nad bytovými domy převažovalo od čtyřčlenných bytových domácností (56 % ku 43 %), u menších domácností jich vždy více bydlelo v bytových domech.

Graf 4: Struktura bytových domácností podle počtu členů a druhu domu v ČR k 26. 3. 2011

Podíváme-li se na skladbu bytových domácností podle počtu členů v rámci příslušného druhu domu, opět jsou patrné významné disproporce mezi rodinnými a bytovými domy. Zatímco v rodinných domech byly nejhojněji zastoupeny dvoučlenné domácnosti (28 %) a domácnosti s jedním, třemi a čtyřmi členy zaujímaly přibližně stejnou, pětinou váhu, v bytových domech byly nejpočetnější domácnosti jednotlivců (35 %), těsně následované dvoučlennými domácnostmi (31 %), kdežto větší domácnosti již zaznamenaly výrazný odstup. Z tohoto rozložení také vyplývá, že dvě třetiny bytů v bytových domech v roce 2011 obývaly 1 nebo 2 osoby, zatímco u rodinných domů to byla jen polovina. Nejmarkantnější relativní rozdíl se vyskytoval u domácností s 5 a více členy, jejichž podíl na bytových domácnostech v rodinných domech dosahoval 12 %, ale v bytových domech jen zanedbatelná 4 %.

Tab. 6: Struktura bytových domácností podle počtu členů v rámci druhu domu v ČR k 26. 3. 2011 (v %)

Domovní fond, druh domu	Bytové domácnosti podle počtu členů						Bytové domácnosti celkem
	1	2	3	4	5	6+	
Domovní fond celkem	29,6	29,5	18,0	15,3	4,7	2,9	100,0
v tom:							
rodinné domy	21,9	27,6	18,9	19,6	7,2	4,8	100,0
bytové domy	35,3	31,2	17,3	12,1	2,7	1,4	100,0
ostatní budovy	47,8	22,6	12,7	9,7	3,7	3,4	100,0

Struktura bytových domácností podle druhu domu v krajích ČR

Procentuální rozložení konkrétního typu bytové domácnosti podle druhu domu je primárně ovlivněno převládajícím charakterem zástavby, tzn. skladbou bytů podle druhu domu v daném kraji, až druhotně pak mírou výskytu dotyčného typu domácnosti v rodinných či bytových domech. Tento poznatek lze dokumentovat na příkladu Hl. m. Prahy, kde u všech kategorií bytových domácností převažovalo bydlení v bytových domech nad rodinnými, což je právě důsledek výrazné dominance bytů v bytových domech v tamní zástavbě (85 %). Jako opačný příklad lze uvést Středočeský kraj a Kraj Vysočina s převážně venkovským charakterem osídlení (64 % bytů v rodinných domech), kde s výjimkou vícečlenných nerodinných domácností a neúplných rodin se závislymi dětmi měly u ostatních typů bytových domácností při posledním sčítání převahu rodinné domy. Obecně je možné konstatovat, že právě tyto 3 výše uvedené kraje vykazovaly nejčastěji extrémní hodnoty pro jednotlivé typy domácností. Jejich nadvládu narušuje ještě kraj Zlínský, kde byl ze všech krajů zjištěn nejvyšší podíl bytových domácností tvořených 2 a více rodinami v rámci jedné hospodářící domácnosti či 2 a více hospodářícími domácnostmi, které bydlely v rodinných domech (88 %, resp. 82 %).

Při zaostření na jednotlivé typy bytových domácností lze odhalit některé zajímavé skutečnosti. Domácnosti jednotlivců obývaly vyšší (i když jen nepatrně) počet bytů v rodinných domech než v bytových domech pouze ve dvou krajích – v Kraji Vysočina a ve Středočeském kraji – což lze zřejmě vysvětlit setrváváním seniorů ve venkovských obcích ve svých rodinných domech, v nichž původně bydleli s úplnou rodinou. Ve všech ostatních krajích se jednotlivci koncentrovali v bytových domech s maximální hodnotou v Hl. m. Praze, kde žilo v bytových domech 9 z 10 domácností jednotlivců.

Tab. 7: Zastoupení bytových domácností daného typu v rodinných domech v krajích ČR k 26. 3. 2011 (v %)

Kraj	BD = 1 HD	v tom podle složení bytové domácnosti						tvořené 2 a více rodinami	BD = 2 a více HD
		domácnosti jednotlivců	vícečlenné nerodinné	úplné rodiny bez záv. dětí	úplné rodiny se záv. dětmi	neúplné rodiny bez záv. dětí	neúplné rodiny se záv. dětmi		
Hl. město Praha	12,2	8,6	7,6	14,7	18,0	12,6	11,9	36,2	39,2
Středočeský	59,4	49,8	47,1	64,8	67,2	59,4	49,1	84,4	79,4
Jihočeský	49,0	40,8	38,9	54,9	56,7	48,7	34,0	78,5	71,1
Plzeňský	45,8	36,8	32,7	52,5	54,1	44,9	32,9	75,4	63,8
Karlovarský	27,0	18,7	20,8	34,3	35,5	26,3	18,2	56,5	48,7
Ústecký	31,2	22,9	21,6	39,4	39,4	30,3	19,8	62,6	51,8
Liberecký	41,6	32,0	30,2	49,0	51,1	41,0	29,3	73,8	62,7
Královéhradecký	51,2	41,1	39,6	56,9	61,0	50,7	38,1	79,1	71,2
Pardubický	54,6	44,0	41,6	60,4	63,5	55,3	40,3	83,9	74,2
Kraj Vysočina	59,0	49,8	48,4	64,0	65,7	59,0	41,0	86,8	78,0
Jihomoravský	49,3	37,3	32,1	55,8	59,7	50,6	36,5	83,0	73,8
Olomoucký	49,3	38,8	37,9	55,4	58,4	49,2	35,5	78,5	71,7
Zlínský	56,8	45,1	46,8	61,6	65,7	58,8	41,8	87,6	82,3
Moravskoslezský	36,9	26,3	25,8	43,7	47,4	35,9	24,3	71,2	61,6
Česká republika	42,7	32,3	28,2	49,4	53,0	42,6	30,7	76,0	65,8

Poznámka: Relativní hodnoty v tabulce se vztahují k celkovému počtu bytových domácností daného typu v příslušném kraji.

U způsobu bydlení neúplných rodin hrála podstatnou roli skutečnost, zda měly tyto rodiny závislé děti či nikoliv. Jestliže neúplné rodiny bez závislých dětí bydlely častěji v rodinných než v bytových domech celkem v 6 krajích (Středočeský, Vysočina, Zlínský, Pardubický, Královéhradecký a Jihomoravský), tak u neúplných rodin se závislymi dětmi převládalo ve všech krajích již bydlení v bytových domech, ačkoliv ve Středočeském kraji bylo zastoupení obou druhů domů téměř vyrovnané². Tato skutečnost jasně vypovídá o obecně horších podmínkách bydlení neúplných rodin se závislymi dětmi, které jsou způsobeny jejich obtížnější ekonomickou situací.

² Podíl neúplných rodin se závislymi dětmi bydlících v bytových domech dosáhl ve Středočeském kraji v posledním sčítání 49,6 %, zatímco jejich podíl v rodinných domech činil 49,1 %.

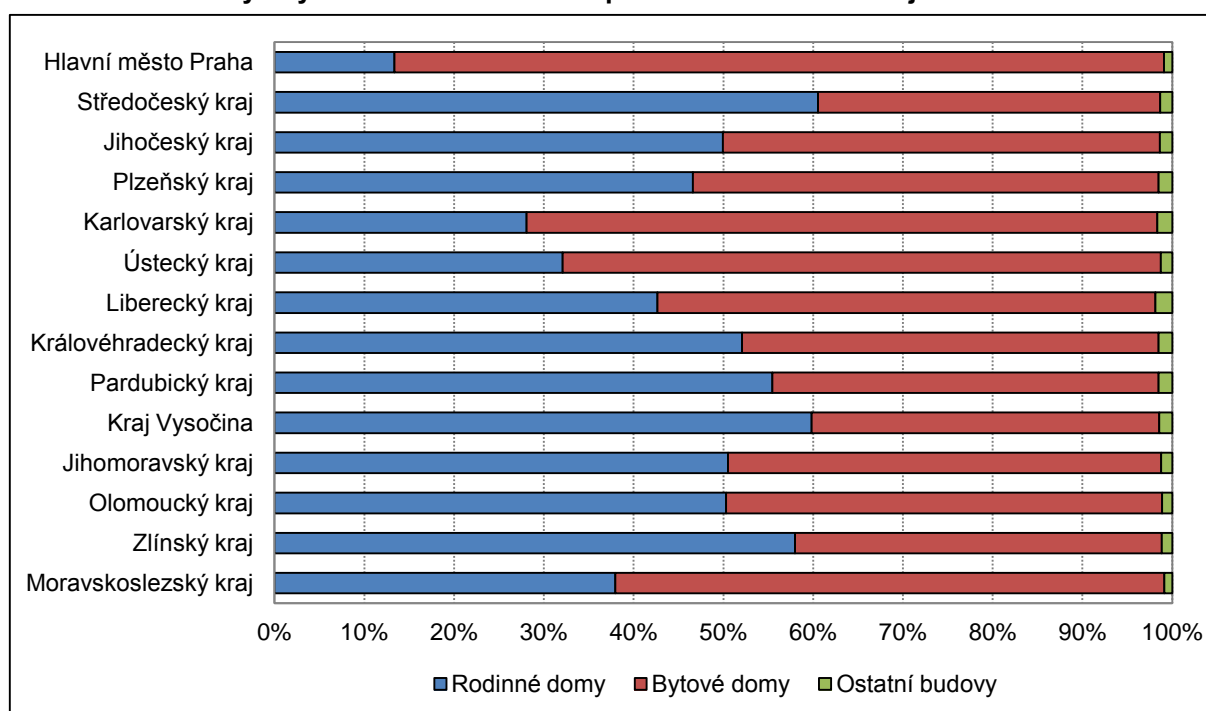
V případě úplných rodin byly difference podmíněné přítomností či absencí závislého dítěte víceméně zanedbatelné a s výjimkou Ústeckého kraje³ vykazovaly vždy opačný směr, to znamená, že výskyt závislého dítěte v úplné rodině znamenal nepatrně vyšší procento ve prospěch rodinných domů. Pouze ve 4 krajích bydlely jak úplné rodiny se závislými dětmi, tak úplné rodiny bez nich častěji v bytových domech (Hl. m. Praha, Karlovarský, Ústecký a Moravskoslezský), což u nich lze interpretovat spíše omezenou nabídkou bytového fondu v rodinných domech.

Specifickou skupinu představují bytové domácnosti složené ze 2 rodin v rámci jedné hospodařící domácnosti či bytové domácnosti tvořené 2 a více hospodařícími domácnostmi, jelikož se jedná o spolubydlení více rodin či generací. V těchto kategoriích mělo mimořádné postavení Hl. m. Praha, kde jako v jediném kraji bydlely tyto typy domácností převážně v bytových domech (63 %, resp. 59 %).

Podíl vícečlenných nerodinných domácností přebývajících v rodinných domech nepřesáhl v žádném kraji polovinu, ačkoliv Kraje Vysočina, Středočeský a Zlínský kraj se této hodnotě velmi blížily.

Z údajů posledního sčítání za bytové domácnosti vyplývá, že v 8 krajích bydlelo nejvíce domácností v rodinných domech, zatímco ve zbylých 6 krajích převažovalo bydlení v bytových domech. Minimální hodnotu bytových domácností v rodinných domech dosáhlo logicky Hl. m. Praha (13 %), maximální naopak Středočeský kraj (61 %). Podprůměrné hodnoty zaznamenaly ještě silně urbanizované kraje Karlovarský (28 %), Ústecký (32 %) a Moravskoslezský (38 %), charakteristické vysokou hustotou městských sídel a rozšířeným výskytem panelových sídlišť z období socialismu. Naproti tomu bezmála tři pětiny bytových domácností v rodinných domech vykázaly ještě Kraj Vysočina a Zlínský kraj, které se vyznačují spíše venkovským charakterem osídlení.

Graf 5: Struktura bytových domácností celkem podle druhu domu v krajích ČR k 26. 3. 2011

Rozbor bydlení bytových domácností podle druhu domu v závislosti na počtu členů domácnosti víceméně potvrzuje výše uvedené regionální rozrůznění. Na jedné straně se vymyká Kraj Vysočina a Středočeský kraj, kde bytové domácnosti všech velikostních kategorií bydlely častěji v rodinných než v bytových domech. Na druhé straně žebříčku se umístilo Hl. m. Praha, kde naopak u všech velikostí bytových domácností převažovalo bydlení v bytových domech. Vyšší zastoupení bytových domů v jediné kategorii, a to u bytových domácností jednotlivců, bylo zjištěno ve Zlínském, Pardubickém

³ V Ústeckém kraji byl podíl neúplných rodin bydlících v rodinných domech se závislými dětmi i bez nich prakticky vyrovnaný.

a Královéhradeckém kraji. Naopak v Karlovarském kraji se staly bytové domácnosti se 6 a více členy jedinou skupinou, která se nepatrně více vyskytovala v rodinných domech.

V kontrastu s těmito výraznými diferencemi byly pozorovány minimální regionální rozdíly z hlediska skladby domácností podle počtu členů v jednotlivých druzích domu. Jinými slovy – ve všech krajích bylo zjištěno stejné rozložení četnosti bytových domácností podle jejich velikosti v rámci daného druhu domu jako na celostátní úrovni – to znamená, že v rodinných domech všude bydlely nejčastěji dvoučlenné domácnosti, následované domácnostmi jednotlivců a domácnostmi se 3 osobami, zatímco v bytových domech zaznamenaly všechny kraje největší výskyt domácností jednotlivců a s rostoucím počtem členů domácnosti se postupně snižovalo i jejich zastoupení v rámci tohoto druhu domu.

Struktura bytových domácností podle právního důvodu užívání bytu

Vývoj a struktura bytových domácností podle právního důvodu užívání bytu

Právní důvod užívání bytu charakterizoval status užívání z hlediska uživatele bytu (nikoliv tedy vlastníka bytu⁴). Za byt v osobním vlastnictví byl při SLDB 2011 považován byt, jehož uživatel byl samostatně veden v katastru nemovitostí jako vlastník jednotky, a nacházel se zpravidla v bytovém domě. V případě rodinných domů, ale výjimečně i bytových domů vlastněných fyzickou osobou, se jednalo o byt ve vlastním domě. Kategorie nájemních bytů byla podmíněna užíváním bytů na základě nájemní smlouvy a zahrnovala i případy osob bydlících v podnájmu v pronajatém bytě. Nájemní byty mohly být v domech všech typů vlastníků. Byty družstevní tvořily byty ve vlastnictví družstva, přičemž uživatel bytu byl současně členem družstva.

Tab. 8: Vývoj bytových domácností podle právního důvodu užívání bytu v ČR v období 1991–2011

Právní důvod užívání bytu	SLDB 1991		SLDB 2001		SLDB 2011	
	abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %
ve vlastním domě	1 367 027	36,9	1 371 684	36,0	1 470 174	38,8
v osobním vlastnictví	31 164	0,8	421 654	11,1	824 076	21,8
jiné bezplatné užívání	94 875	2,6	173 656	4,6	140 348	3,7
nájemní	1 465 231	39,5	1 092 950	28,7	920 405	24,3
družstevní	697 829	18,8	548 812	14,4	385 601	10,2
byt člena družstva nájemců	-	-	103 216	2,7	-	-
služební a domovnícký	45 586	1,2	18 100	0,5	-	-
jiný důvod užívání	3 969	0,1	78 647	2,1	44 645	1,2

Proporce bytových domácností v jednotlivých kategoriích právního důvodu užívání bytu se po roce 1989 dramaticky proměnily. Souviselo to s nastartováním privatizace domovního a bytového fondu, v rámci níž docházelo k postupné přeměně původně nájemních a družstevních bytů ve státních, obecních nebo družstevních domech na byty v osobním vlastnictví. V důsledku těchto změn se prudce zvýšil počet bytových domácností v bytech v osobním vlastnictví z 31 tisíc v roce 1991 na více než 824 tisíc v roce 2011 a jejich zastoupení vzrostlo z necelého 1 % na více než pětinu všech bytových domácností. Naproti tomu podíl bytových domácností v nájemních bytech se propadl z bezmála dvou pětín na necelou čtvrtinu a podíl bytových domácností v družstevních bytech z necelé jedné pětiny na přibližně desetinu. Vedoucí postavení tak od bytových domácností žijících v nájmu či podnájmu převzaly již ve sčítání 2001 bytové domácnosti bydlící ve vlastním domě, jejichž procentuální zastoupení se i díky více než stotisícovému absolutnímu přírůstku mezi posledními dvěma censy v roce 2011 přiblížilo dvou pětinovému podílu. Srovnatelnost absolutních hodnot v roce 2011 je však do určité míry narušena vysokým počtem domácností, u nichž nebyl právní důvod užívání bytu zjištěn (319 tisíc).

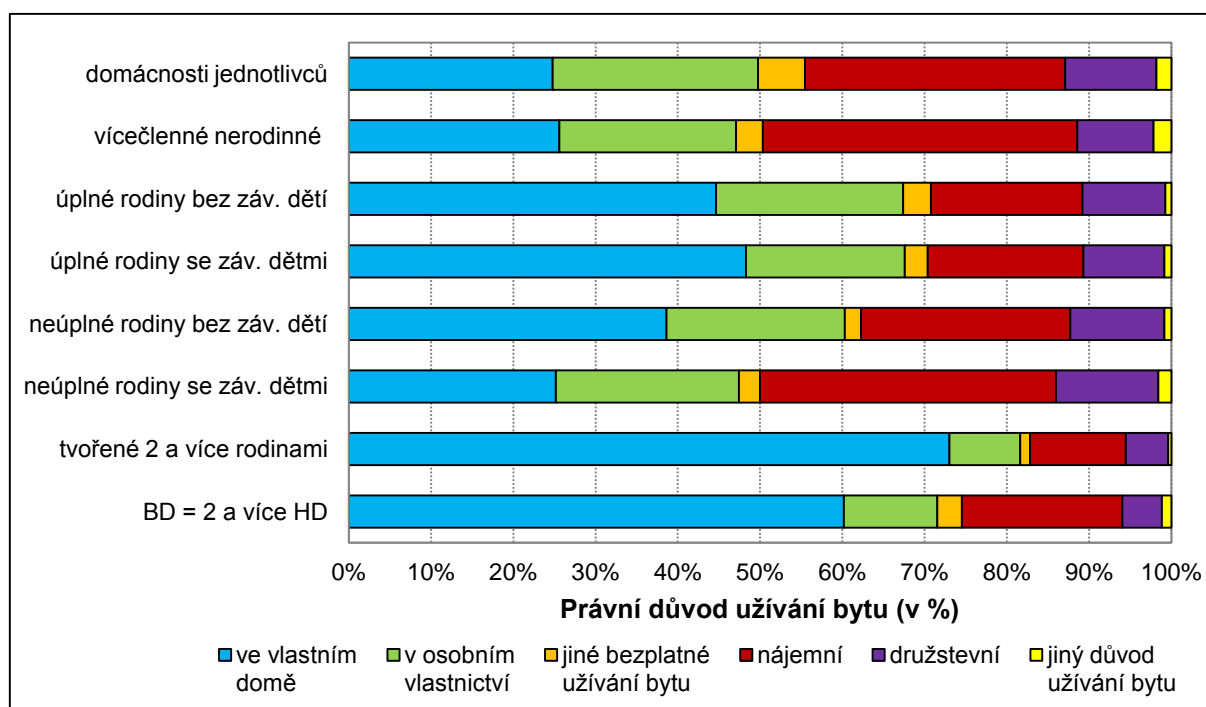
Analýza zastoupení právních důvodů užívání bytů podle jednotlivých typů bytových domácností odhalila v roce 2011 výrazné odlišnosti. Jednoznačně nejčastější bydlení ve vlastním domě vykazaly domácnosti složené ze dvou a více rodin v rámci jedné hospodařící domácnosti (73 %) a bytové domácnosti tvořené 2 a více hospodařícími domácnostmi (60 %), což potvrzuje předchozí úvahy, že se v těchto případech většinou jedná o soužití 2 či více generací v rodinném domě vlastněném rodiči, případně jejich potomky. Bydlení ve vlastním domě bylo nejobvyklejším právním důvodem užívání bytu i v případě úplných rodin se závislými dětmi (48 %) i bez nich (45 %), ale poněkud překvapivě také u neúplných rodin bez závislých dětí (39 %). Pokud se vezme dohromady bydlení ve vlastním domě a užívání bytu v osobním vlastnictví, což lze souhrnně nazvat vlastním bydlením, tak při posledním sčítání takto bydlely dvě ze tří úplných rodin (bez ohledu na přítomnost závislých dětí) a tři

⁴ V případě bytového fondu nebyla otázka vlastnických vztahů zjišťována – jeho vlastnickou strukturu lze odvodit v některých případech z právního důvodu užívání, v případě nájemních bytů potom zprostředkovaně z údaje o vlastníkově domu.

z pěti neúplných rodin bez závislých dětí. Zatímco v případě úplných rodin jsou rozdíly v právním důvodu užívání bytu s ohledem na výskyt závislých dětí prakticky marginální, v případě neúplných rodin jsou velmi markantní. Neúplné rodiny se závislými dětmi nejčastěji obývaly nájemní byty (36 %) a ze všech typů domácností měly i nejvyšší zastoupení družstevních bytů (12 %). Ve vlastním domě jich bydlela pouhá čtvrtina a v bytě v osobním vlastnictví ještě o trochu méně (22 %).

Velmi podobnou strukturu podle právního důvodu užívání měly i vícečlenné nerodinné domácnosti, které tak společně s neúplnými rodinami se závislými dětmi patřily do skupiny bytových domácností s nejhorsími vyhlídkami na možnost pořízení vlastního bydlení. Zatímco u vícečlenných nerodinných domácností je to ale způsobeno ryze pragmatickými důvody, u neúplných rodin se závislými dětmi se jedná spíše o ekonomické důvody.

Graf 6: Struktura typů bytových domácností podle právních důvodů užívání bytu v ČR k 26. 3. 2011

Domácnosti jednotlivců se vyznačovaly vůbec nejvyšším podílem bytů v osobním vlastnictví (25 %) a v jiném bezplatném užívání (6 %) ze všech skupin domácností. Naproti tomu procento těch, které bydlely ve vlastním domě, bylo ze všech typů nejnižší (25 %). Vyrovnaný poměr obou forem vlastnického bydlení souvisí s převažujícím soustředěním domácností jednotlivců v bytových domech. Nadprůměrné bezplatné užívání bytů jednotlivci lze chápat jako projev určité mezigenerační solidarity, kdy rodinní příslušníci obývají bezplatně byt, který je ve vlastnictví někoho jiného z rodiny (rodičů, prarodičů či dětí). I přesto lze úroveň vlastnického bydlení domácností jednotlivců klasifikovat jako třetí nejhorší ze všech typů bytových domácností, neboť nejrozšířenější formou právního důvodu užívání bytu byl nájem a podnájem (32 %).

Struktura bytových domácností podle právního důvodu užívání bytu a podle počtu členů

Při zkoumání právního důvodu užívání bytu v závislosti na velikosti bytové domácnosti na datech ze sčítání 2011 platil vztah, že čím více osob v bytové domácnosti žilo, tím měla domácnost vyšší podíl vlastnického bydlení a naopak klesal podíl nájemního a družstevního bydlení. Jednoznačně nejnižší procento bytů ve vlastním domě (25 %) při současně nejvyšším zastoupení nájemních (32 %) a družstevních bytů (11 %) ze všech velikostních kategorií bytových domácností proto zaznamenaly domácnosti jednotlivců. Na druhé straně však domácnosti s jedním členem obývaly v porovnání s vícečlennými domácnostmi nejčastěji byty, které měly v osobním vlastnictví či je užívaly bezplatně.

Analogicky nejvyšší hodnoty vlastnického bydlení byly zjištěny u domácností se 6 a více členy, které uvedly užívání vlastního bytu (převážně v rodinném domě) ve třech čtvrtinách případů, což bylo zhruba o 15 procentních bodů více než u početněji zastoupených dvoučlenných domácností. Zatímco u dvoučlenných domácností však bydlela v bytě v osobním vlastnictví každá čtvrtá domácnost, u velikostně největších domácností to byla zhruba jen každá čtrnáctá. Tyto diametrálně odlišné proporce dokládají, že s rostoucí velikostí domácnosti se zvyšuje tendence pořizování vlastního bydlení v rodinných domech namísto bytových.

Tab. 9: Struktura bytových domácností podle právních důvodů užívání bytu a podle počtu členů domácnosti v ČR k 26. 3. 2011 (v %)

Právní důvod užívání bytu bytovou domácností	Bytové domácnosti podle počtu členů					
	1	2	3	4	5	6+
ve vlastním domě	24,8	36,2	42,3	51,7	63,3	68,7
v osobním vlastnictví	25,0	24,6	21,4	17,3	10,7	7,2
jiné bezplatné užívání	5,7	3,7	2,2	2,6	2,4	1,9
nájemní	31,6	23,9	22,3	18,1	16,9	17,8
družstevní	11,1	10,6	10,9	9,6	5,8	3,5
jiný důvod užívání	1,8	1,0	0,9	0,8	0,9	1,0

Struktura bytových domácností podle právního důvodu užívání bytu a podle věku osoby v čele domácnosti

V případě úplných a neúplných rodin, stejně jako u domácností jednotlivců lze analyzovat právní status užívání bytu bytovou domácností rovněž podle věkové skupiny osoby, která stojí v čele domácnosti. Společným rysem všech tří skupin bytových domácností je nejnižší úroveň vlastnického bydlení a naopak nejvyšší podíl nájemního bydlení v domácnostech s osobou v čele mladší 30 let, přičemž platí, že s rostoucím věkem osoby v čele domácnosti se zastoupení bydlení ve vlastním zvyšuje právě na úkor bydlení v nájmu či podnájmu. Relativně nejmenší rozdíly podle věku se vyskytovaly u družstevního bydlení, kde měly jen nepatrně vyšší procentuální zastoupení u všech typů domácností ty, kde v čele stála osoba ve věku 45–59 let. U bytů v bezplatném užívání byly výraznější disproporce zjištěny především u domácností jednotlivců, když osoby starší 60 let bydlely bezplatně více než čtyřikrát častěji než domácnosti jednotlivců ve věkové skupině 45–59 let.

Pro domácnosti jednotlivců rovněž platilo, že nárůst podílu bydlení ve vlastním s rostoucím věkem byl ze všech tří hodnocených kategorií domácností nejmírnější; výrazně se však lišila skladba vlastnického bydlení. Zatímco osoby do 30 let věku žily dvakrát častěji v bytě v osobním vlastnictví než ve vlastním domě, u jednotlivců nad 60 let byla vzájemná relace obou kategorií příznivější pro byty ve vlastním domě. Tato disproporce je mimo jiné podmíněna zhruba dvojnásobným podílem nejstarších domácností jednotlivců žijících v rodinných domech (52 %) ve srovnání s nejmladšími (27 %). U domácností jednotlivců ve věku do 60 let byl zdaleka nejrozšířenějším právním důvodem užívání bytu nájem či podnájem, i když pouze v nejmladší věkové skupině do 30 let převažovalo nájemní bydlení nad bydlením ve vlastním.

Oproti domácnostem jednotlivců se v případě neúplných rodin zastoupení vlastnických forem bydlení v závislosti na věku velmi lišilo. Jestliže u neúplných rodin s osobou v čele do 30 let bydlela ve vlastním domě či v bytě v osobním vlastnictví pouze jedna třetina z nich, u neúplných rodin s osobou v čele starší 60 let to byly již dvě třetiny. Více než polovina neúplných rodin s rodičem do 30 let totiž žila v nájemním bytě a další desetina v družstevním. Naproti tomu u neúplných rodin v čele se seniorem starším 60 let přesáhlo zastoupení nájemních bytů jen mírně jednu pětinu. Z těchto údajů lze usuzovat na obtížnou ekonomickou situaci většiny neúplných rodin s mladým rodičem, především v důsledku přítomnosti závislých dětí, která je zásadně limituje v uspokojování svých bytových potřeb. Na druhé straně starší osoby v čele neúplné rodiny mají díky společnému hospodaření s většinou již ekonomicky aktivními dětmi lepší finanční možnosti pro udržení stávajícího nebo dokonce zajištění nového vlastního bydlení.

Tab. 10: Struktura vybraných bytových domácností podle právních důvodů užívání bytu a podle věku osoby v čele domácnosti v ČR k 26. 3. 2011 (v %)

Typ bytové domácnosti, věková skupina osoby v čele domácnosti	Právní důvod užívání bytu					
	ve vlastním domě	v osobním vlastnictví	jiné bezplatné užívání bytu	nájemní	družstevní	jiný důvod užívání bytu
Domácnosti jednotlivců	24,8	25,0	5,7	31,6	11,1	1,8
z toho podle věku osoby v čele:						
15 - 29	13,0	25,9	3,9	44,1	10,9	2,3
30 - 44	18,5	29,4	3,0	35,3	11,8	2,0
45 - 59	26,5	24,5	2,0	32,1	13,4	1,4
60 a více	28,3	23,6	8,4	27,9	10,0	1,8
Úplné rodiny	46,1	21,4	3,1	18,6	10,0	0,8
z toho podle věku osoby v čele:						
15 - 29	20,3	25,2	3,5	40,0	9,5	1,4
30 - 44	43,8	21,6	3,2	20,8	9,5	1,0
45 - 59	51,8	18,4	1,3	16,6	11,4	0,5
60 a více	46,0	23,5	4,7	15,9	9,1	0,7
Neúplné rodiny	31,8	22,0	2,3	30,8	11,9	1,2
z toho podle věku osoby v čele:						
15 - 29	16,7	17,3	2,6	51,4	9,9	2,1
30 - 44	23,8	22,7	2,9	36,6	12,3	1,7
45 - 59	32,5	23,1	1,3	27,8	14,4	0,8
60 a více	45,8	20,6	2,5	21,4	8,8	0,8

Z údajů o právním důvodu užívání bytu za úplné rodiny v závislosti na věku osoby v čele domácnosti vyplynulo, že pořízení bydlení ve vlastním domě je u nich silně vázané na založení rodiny a dosažení určitého ekonomického statusu. Svědčí o tom zejména výrazná disproporce v zastoupení tohoto právního důvodu užívání bytu u věkové skupiny do 30 let a u kategorie mezi 30 a 45 lety. Zatímco v nejmladší skupině úplných rodin disponovala bytem ve vlastním domě jen pětina domácností, v úplných rodinách s osobou v čele ve věkové skupině 30–44 let to bylo již téměř 44 % z nich. Vůbec nejvyšší dominance bydlení ve vlastním domě byla zjištěna u věkové skupiny 45–59 let, kde tento status užívání bytu zaznamenala více než polovina úplných rodin. U nejstarší skupiny úplných rodin s osobou v čele nad 60 let se zastoupení této položky přibližně o 6 procentních bodů snížilo ve prospěch zvýšení podílu bytů v osobním vlastnictví (24 %). Pokles podílu bytů ve vlastním domě u úplných rodin v seniorském věku souvisí také s jejich čtenějším bezplatným užíváním bytu v rodinných domech (9 %).

Struktura bytových domácností podle právního důvodu užívání bytu v krajích ČR

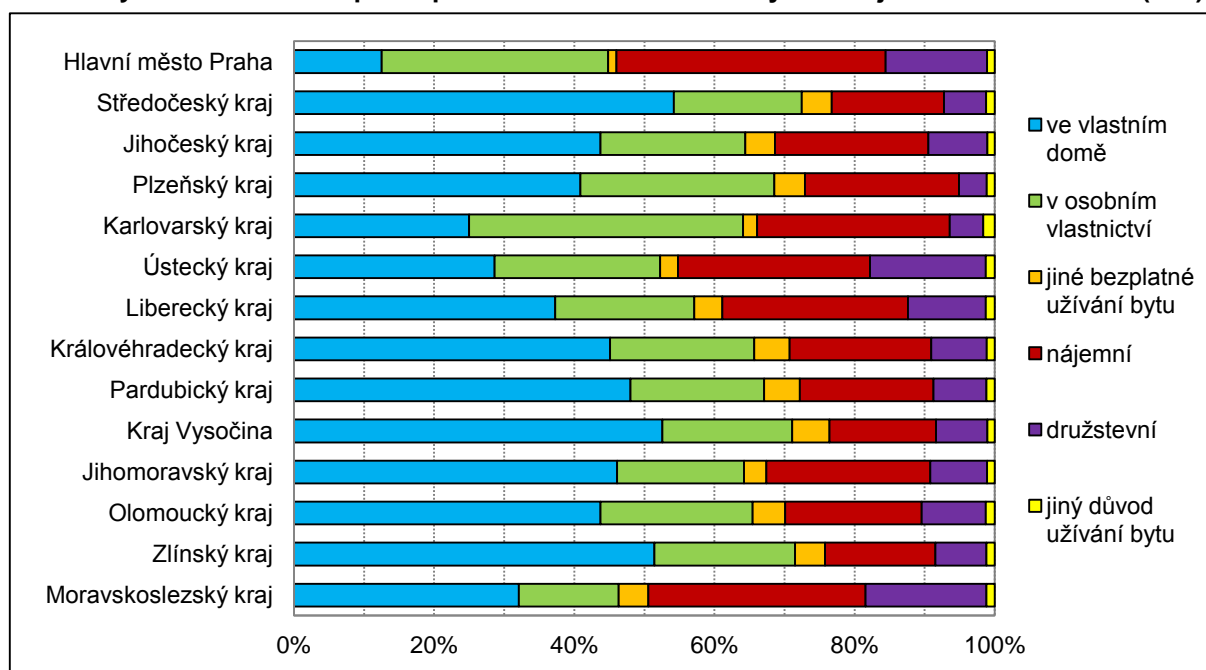
Skladba právních důvodů užívání bytů v jednotlivých krajích pro bytové domácnosti celkem je determinována jak charakterem zástavby podle druhu domu, tak různým průběhem privatizace bytového fondu. Pokročilý stupeň privatizace bytového fondu byl v roce 2011 zjištěn v Karlovarském kraji, který měl na jedné straně ze všech krajů nejvyšší podíl bytových domácností v bytech v osobním vlastnictví (39 % z celkového počtu bytových domácností se zjištěným právním důvodem užívání bytu) a na druhé straně druhý nejnižší podíl družstevních bytů (5 %). Naopak pomalejší tempo privatizace bytového fondu lze pozorovat v Moravskoslezském kraji, kde se vyskytoval vůbec nejnižší podíl bytů v osobním vlastnictví (14 %) při současně nejvyšším zastoupení bytových domácností v družstevních bytech (17 %) a druhém nejvyšším podílu v nájemních bytech (31 %) hned po Hl. m. Praze. Jedině v těchto dvou krajích podíl bytových domácností s vlastním bydlením nepřesáhl polovinu jejich celkového počtu (45 % v Praze a 46 % v Moravskoslezském kraji) – v Praze hlavně kvůli podprůměrnému výskytu bytů v rodinných domech, v Moravskoslezském kraji spíše kvůli nízké míře převodu bytů do osobního vlastnictví.

Naopak nejvíce bylo vlastnické bydlení rozšířeno v regionech s nejvýraznější převahou bytů v rodinných domech, tzn. ve Středočeském kraji, ve Zlínském kraji a v Kraji Vysočina, ve kterých jím

disponovalo přes sedm bytových domácností z deseti. Více než polovina bytových domácností v těchto krajích přitom bydlela v bytě ve vlastním domě, což byl v naprosté většině případů rodinný dům. Navzdory nižšímu relativnímu zastoupení byl tento právní status užívání bytu nejčastější i v ostatních krajích s výjimkou Hl. m. Prahy a Karlovarského kraje. V případě Hl. m. Prahy byly nejvíce zastoupeny nájemní byty (38 %) a byty v osobním vlastnictví (32 %); v Karlovarském kraji dominovaly stejné kategorie pouze v obráceném pořadí.

Poměrně významné regionální rozdíly u bytových domácností byly zjištěny i v případě formy bezplatného užívání bytu. Relativně nejméně bytových domácností mělo být v bezplatném užívání v Hl. m. Praze (1,2 %), ale výrazně podprůměrné hodnoty zaznamenaly i kraje Karlovarský (2,0 %) a Ústecký (2,6 %). Naproti tomu nejvyššími podíly domácností obývajících byt bezplatně se vyznačovaly Kraj Vysočina (5,3 %), Pardubický a Královéhradecký kraj (shodně 5,1 %).

Graf 7: Bytové domácnosti podle právních důvodů užívání bytu v krajích ČR k 26. 3. 2011 (v %)

Podíváme-li se na územní diferenciaci jednotlivých typů bytových domácností podle právního důvodu užívání bytu, tak se víceméně reprodukuje regionální odlišnosti zaznamenané na úrovni bytových domácností celkem. Nejvyšší podíl užívání bytů v osobním vlastnictví ze všech krajů vykázal pro všechny typy bytových domácností Karlovarský kraj, na opačném konci žebříčku se většinou umístil Moravskoslezský kraj. Hl. m. Praha zase s výjimkou domácností jednotlivců drželo u ostatních typů domácností celostátní prvenství v zastoupení nájemních bytů. U všech typů domácností ale mělo ze všech krajů jednoznačně nejmenší procento bytových domácností žijících ve vlastním domě.

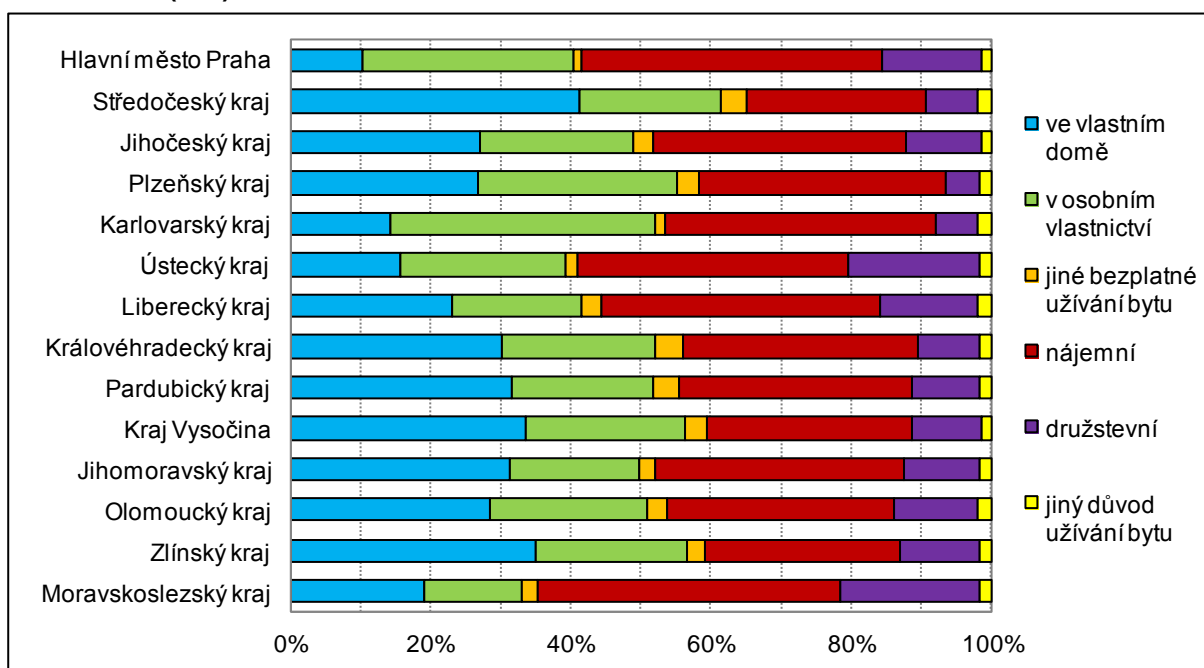
V rámci jednotlivých typů bytových domácností se však ve skladbě právního důvodu užívání bytu vyskytovaly mezi kraji dosti zásadní disproporce. Například domácnosti jednotlivců bydlely v sedmi krajích nejčastěji ve vlastním domě, v dalších pěti krajích v pronajatém bytě a ve dvou krajích měly nejčastěji byt v osobním vlastnictví. Zatímco na Vysočině užívala byt bezplatně téměř každá desátá domácnost jednotlivce, tak v české metropoli to byla až každá osmdesátá šestá domácnost v bytě s jednou osobou. Pouze v případě domácností složených ze 2 a více rodin v rámci jedné hospodářské domácnosti a bytových domácností tvořených 2 a více hospodářskými domácnostmi bylo ve všech krajích bez rozdílu nejrozšířenější bydlení ve vlastním domě.

Víceméně homogenní mezikrajská struktura byla pozorována také v případě úplných rodin, které v naprosté většině krajů obývaly nejhojněji byty ve vlastním domě. Pouze v Hl. m. Praze a v Karlovarském kraji u nich bylo nejvíce rozšířeno bydlení v bytě v osobním vlastnictví, ale společně

s podílem bytů ve vlastním domě představovalo vlastnické bydlení i v těchto dvou krajích, stejně jako ve zbytku ČR, dominantní formu.

V kontrastu s tím se výrazné regionální disproporce vyskytly u neúplných rodin, které lze vysvětlit nejen jejich odlišným ekonomickým postavením, ale i rozdílným převládajícím charakterem zástavby v jednotlivých krajích. Nejlepší situace z hlediska vlastnického bydlení panovala ve Středočeském a Zlínském kraji a v Kraji Vysočina, kde zhruba dvě třetiny neúplných rodin žily ve vlastním domě či v bytě v osobním vlastnictví. Opačný konec žebříčku zaujaly Moravskoslezský kraj (39 %) a Hl. m. Praha (40 %), v nichž bydlela v nájemních a družstevních bytech nadpoloviční většina neúplných rodin (57 %, resp. 58 %). Podobné bytové poměry této skupiny bytových domácností byly zjištěny i v Ústeckém a Libereckém kraji, kde podíl neúplných rodin bydlících ve vlastním nedosáhl ani poloviny jejich celkového počtu.

Graf 8: Neúplné rodiny se závislými dětmi podle právních důvodů užívání bytu v krajích ČR k 26. 3. 2011 (v %)

S výjimkou Hl. m. Prahy měly neúplné rodiny se závislými dětmi ve všech ostatních krajích podstatně větší zastoupení nájemních a družstevních bytů ve srovnání s těmi, které žily bez závislých dětí. Jestliže v případě neúplných rodin bez závislých dětí představovaly nájemní byty nejvýznamnější právní důvod užívání bytu jen ve třech krajích, u neúplných rodin se závislými dětmi to již bylo v jedenácti krajích. Celkem ve čtyřech krajích (Moravskoslezský, Ústecký, Hl. m. Praha a Liberecký) potom podíl neúplných rodin se závislými dětmi žijících v nájemních a družstevních bytech převyšoval podíl těch, které bydlely ve vlastním domě či v bytě v osobním vlastnictví. Nejvíce v tomto směru vyníval Moravskoslezský kraj, kde v nájemních či družstevních bytech bydlelo dohromady 63 % neúplných rodin se závislými dětmi.

Struktura bytových domácností podle velikosti bytu

Vývoj a struktura bytových domácností podle velikosti bytu

Jak bylo vysvětleno v úvodní kapitole, údaje o velikostních parametrech bytů ve sčítání 2011 byly poznamenány změnou definice obytné místnosti, což prakticky znemožňuje jejich reprezentativní srovnání s předchozími cenzy. Díky metodické změně ve vymezení obytné místnosti došlo u ukazatelů obytné plochy bytu a počtu obytných místností na byt v roce 2011 k markantnímu zvýšení hodnot ve srovnání s předchozím pozvolným pozitivním vývojem.

V roce 1991 obývaly bytové domácnosti byty s průměrnou obytnou plochou 45,9 m², za dalších deset let se zvýšila na necelých 50 m², ale v roce 2011 skokově vzrostla na 65,3 m². Vedle metodické změny k jejímu dynamickému nárůstu částečně přispěla i převládající orientace na výstavbu rodinných domů, jejichž obytná plocha je z důvodu vyššího počtu obytných místností zákonitě výrazně vyšší.

Tab. 11: Vývoj bytových domácností podle počtu obytných místností v bytě v ČR v období 1991–2011

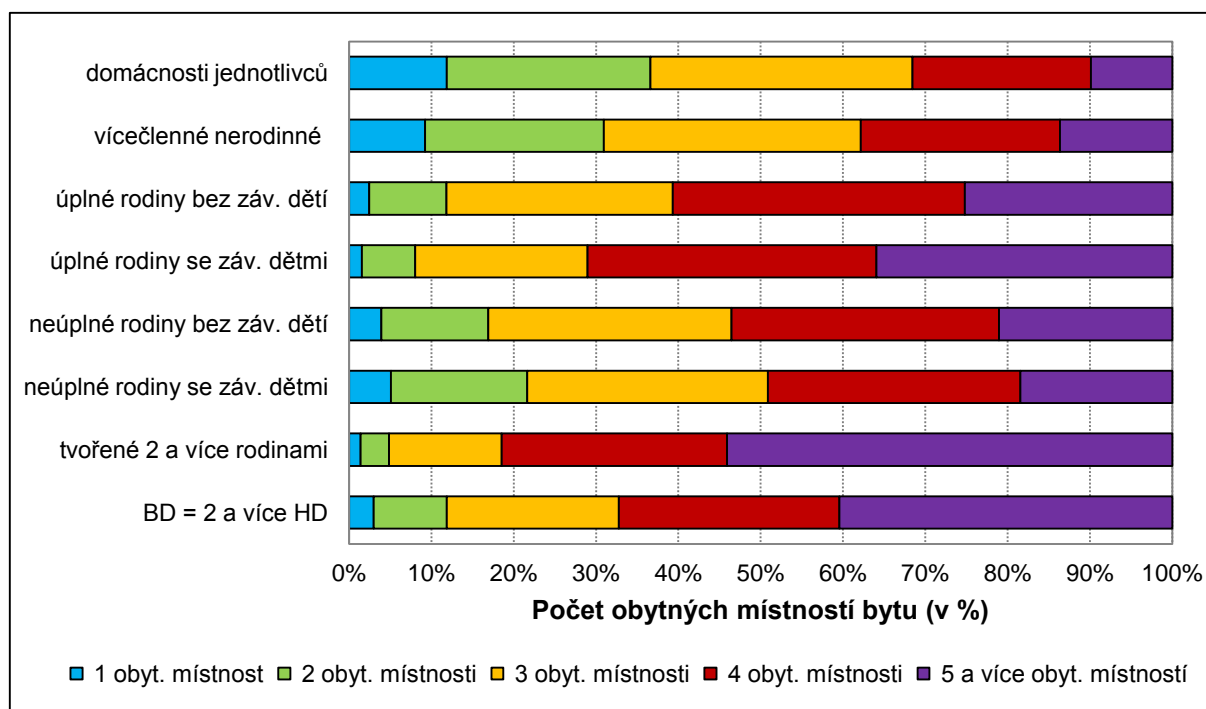
Počet obytných místností	1991		2001		2011	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Byty celkem	3 705 681	100,0	3 827 678	100,0	4 104 635	100,0
z toho:						
1 obytná místnost	572 803	15,5	522 101	13,8	201 305	5,4
2 obytné místnosti	1 171 027	31,6	1 171 440	30,9	524 080	14,0
3 obytné místnosti	1 272 602	34,3	1 358 867	35,8	1 017 617	27,2
4 obytné místnosti	427 053	11,5	456 935	12,0	1 130 229	30,2
5 a více obytných místností	262 196	7,1	282 879	7,5	873 631	23,3

Podstatně se mezi roky 2001 a 2011 změnila i struktura bytových domácností podle počtu obytných místností v bytě, u níž je zřetelný posun o jednu úroveň výše v důsledku jiného statusu kuchyně. Charakteristický byl zejména pokles podílu bytových domácností užívajících jen 1 obytnou místnost na téměř třetinu oproti stavu v roce 1991, který se odehrál na úkor absolutního i relativního nárůstu bytových domácností bydlících v bytech se 4 nebo 5 a více obytnými místnostmi. Takto velké byty obývala v roce 2011 již více než polovina bytových domácností (53,5 % ze všech bytových domácností se zjištěným počtem obytných místností v bytě), zatímco při předchozím sčítání jen necelá pětina. Jestliže v letech 1991 a 2001 užívaly bytové domácnosti nejčastěji byty se 3 obytnými místnostmi (více než třetina bytů), tak při posledním sčítání u nich již mírně převažovaly byty se 4 místnostmi. Při očištění dat v roce 2011 od vlivu odlišné metodiky nebylo zvýšení velikosti bytového fondu sice tak výrazné, přesto ale k evidentnímu zlepšení hodnot došlo. Především zůstal zachován trend snížení podílů bytových domácností v bytech s 1, 2 a 3 místnostmi ve prospěch nárůstu zastoupení bytových domácností se 4 a více místnostmi. Důvod byl ten, že obydlené byty v domech postavených či zrekonstruovaných v posledním desetiletí se nacházely převážně v rodinných domech, které navíc byly oproti minulosti dispozičně větší.

Srovnání struktury počtu obytných místností v bytě na základě výsledků ze sčítání 2011 ukázalo mezi jednotlivými typy bytových domácností značné diference, které jsou dány jak jejich odlišnými bytovými potřebami, tak nerovnoměrnými finančními možnostmi. Nejmenší velikostní dispozice bytů proto logicky vykazaly domácnosti jednotlivců, které měly ze všech typů bytových domácností nejvyšší procento bytů s jednou (11 %) a dvěma obytnými místnostmi (25 %). O trochu nižší podíly nejmenších bytů zaznamenaly vícečlenné nerodinné domácnosti, které stejně jako domácnosti jednotlivců obývaly nejčastěji byty se třemi obytnými místnostmi, v nichž bydlela necelá třetina z nich. V rámci skupiny rodinných domácností měly podle očekávání nejméně prostorné byty neúplné rodiny se závislými dětmi, když více než pětina z nich bydlela v bytech s jednou či dvěma obytnými místnostmi. Tři pětiny neúplných rodin se závislými dětmi však užívaly byty se třemi a čtyřmi obytnými místnostmi. Mírně lepší proporce vykazaly neúplné rodiny bez závislých dětí, které bydlely nejčastěji v bytech se čtyřmi obytnými místnostmi (33 %). Markantní rozdíly, zejména u zastoupení největších bytů s pěti a více

obytnými místnostmi, byly pozorovány v rámci skupiny úplných rodin v závislosti na výskytu závislých dětí. Zatímco úplné rodiny bez závislých dětí bydlely v bytech s pěti a více obytnými místnostmi ve čtvrtině případů, u úplných rodin se závislými dětmi to byla již více než třetina (36 %). Naopak v bytech se třemi a méně obytnými místnostmi žilo zhruba 29 % úplných rodin se závislými dětmi, ale téměř dvě pětiny úplných rodin bez závislých dětí. Potvrdilo se tedy, že závislé děti v úplné rodině pozitivně ovlivňují velikost bydlení těchto domácností, které v souvislosti s jejich narozením často investují do pořízení nového, většího bydlení.

Graf 9: Struktura typů bytových domácností podle počtu obytných místností v bytě v ČR k 26. 3. 2011

Jednoznačně nejlepší skladbu bytů podle počtu obytných místností měly bytové domácnosti tvořené dvěma a více rodinami, které společně hospodařily. Souvisí to pochopitelně s jejich nadprůměrnou koncentrací v rodinných domech (76 %), která je způsobena i nejvyšší průměrnou velikostí těchto domácností (5,29 osob). Více než polovina bytových domácností tvořených 2 a více společně hospodařícími rodinami proto žila v bytech s pěti a více obytnými místnostmi, zatímco byty se třemi a méně obytnými místnostmi obývala necelá pětina z nich. Nadprůměrné velikostní dispozice bytů zaznamenaly také bytové domácnosti tvořené 2 a více hospodařícími domácnostmi, které bydlely ve dvou třetinách případů v bytech se čtyřmi a více obytnými místnostmi.

Výsledky srovnání bytových domácností podle průměrné obytné plochy jejich bytů logicky korespondovaly se zjištěními pozorovanými ve skladbě bytů podle počtu obytných místností. Jednoznačně nejvyšší průměrnou obytnou plochu měly byty domácností tvořených 2 a více společně hospodařícími rodinami (86,7 m²), po nichž následovaly bytové domácnosti tvořené 2 a více hospodařícími domácnostmi (79,8 m²). Třetí v pořadí se umístily úplné rodiny se závislými dětmi, jejichž byty vykazovaly přesně o 10 m² větší obytnou plochu než u úplných rodin bez závislých dětí (67,1 m²). V rámci neúplných rodin hrála velkou roli nejen přítomnost závislých dětí, ale i pohlaví rodiče v čele domácnosti. Neúplné rodiny v čele s mužem obývaly bez ohledu na spolubydlení závislých dětí vždy prostornější byty než neúplné rodiny, kde stála v čele žena. Tento poznatek vypovídá o obecně horším socioekonomickém postavení matek samoživitelek ve srovnání s otci samoživiteli. Zajímavé je však zjištění, že zatímco u neúplných rodin žen se závislými dětmi byla průměrná obytná plocha bytů (62,2 m²) nepatrně nižší než v případě neúplných rodin žen bez závislých dětí (63,0 m²), tak v případě neúplných rodin mužů byly příznivější hodnoty zjištěny v domácnostech se závislými dětmi (70,2 m² oproti 67,4 m²). Za pravděpodobnou příčinu tohoto

protichůdného vztahu lze označit převládající bydlení neúplných rodin žen se závislými dětmi v bytech v bytových domech (70 %), které se vyznačují výrazně nižší průměrnou obytnou plochou než byty v rodinných domech. Nejnižší průměrná obytná plocha však byla zjištěna u vícečlenných nerodinných domácností (58,0 m²) a u domácností jednotlivců (52,1 m²), což lze opět zdůvodnit jejich dominantním zastoupením v bytových domech (70 %, resp. 66 %) a také skutečností, že právě tyto dva typy bytových domácností měly v porovnání s ostatními vyšší zastoupení menších bytů s 1–2 obytnými místnostmi.

Pokud se však vztáhne ukazatel průměrné obytné plochy k počtu osob bydlících v bytě, což je jeden z relativních ukazatelů kvantifikujících úroveň bydlení, stojí domácnosti jednotlivců s velkým nárůstem v čele žebříčku. I na dalších místech se pochopitelně umísťují typy bytových domácností s menším průměrným počtem bydlících osob jako například úplné rodiny bez závislých dětí (28,7 m²) či vícečlenné nerodinné domácnosti (25,7 m²). Dokonce i neúplné rodiny v čele s mužem (28,2 m²) i s ženou (25,9 m²) dosáhly v tomto ukazateli příznivějších hodnot než úplné rodiny se závislými dětmi (20,3 m²), které měly v průměru 3,89 osob. Nejmenší průměrnou obytnou plochu na osobu (16,9 m²) zaznamenaly co do počtu členů největší bytové domácnosti tvořené 2 a více společně hospodařícími domácnostmi (5,29 osob). Relativizování průměrné obytné plochy bytů na osobu ukázalo, že úroveň bydlení některých typů bytových domácností je podstatně lepší, než by se mohlo zdát z velikostních parametrů vztahených k celému bytu.

Struktura bytových domácností podle velikosti bytu a podle počtu členů

Analýza struktury počtu obytných místností v bytě v závislosti na počtu členů bytové domácnosti jasně potvrdila, že s rostoucím počtem osob bydlících v bytě se plynule zvyšuje zastoupení dispozičně největších bytů na úkor těch nejmenších. V roce 2011 bydlely v bytě se třemi či méně obytnými místnostmi více než dvě třetiny domácností jednotlivců, ale jen necelá čtvrtina domácností s šesti a více členy. Jestliže domácnosti tvořené jednou osobou byly nejhojněji zastoupeny v bytech se 3 obytnými místnostmi, u dvou a tříčlenných domácností to byly byty se 4 místnostmi a bytové domácnosti se čtyřmi a více osobami již bydlely nejčastěji v bytech s pěti a více obytnými místnostmi. Dispozičně největší byty s pěti a více obytnými místnostmi obývala více než polovina bytových domácností tvořených 6 a více osobami, ale jen desetina domácností jednotlivců.

Tab. 12: Struktura bytových domácností podle počtu obytných místností v bytě a průměrná obytná plocha bytu podle počtu členů bytové domácnosti v ČR k 26. 3. 2011

Bytové domácnosti podle počtu členů	Počet obytných místností v bytě (v%)					Průměrná obytná plocha bytu (v m ²)
	1	2	3	4	5+	
1	11,9	24,7	31,8	21,7	9,9	52,1
2	3,9	13,6	31,0	32,8	18,7	62,3
3	2,5	9,0	24,7	35,8	28,0	70,4
4	1,7	5,8	19,9	35,0	37,7	77,7
5	1,8	5,3	16,7	29,2	47,0	84,1
6 a více	2,3	5,6	14,9	24,4	52,8	89,9

Není proto žádným překvapením, že i průměrná obytná plocha bytu se stabilně zvětšovala s rostoucím počtem osob bydlících v bytě. Dvoučlenné domácnosti měly byty s průměrnou obytnou plochou 62,3 m², což bylo o 10 m² více než u domácností jednotlivců. Domácnosti se třemi osobami obývaly byty s průměrnou obytnou plochou 70,4 m² a v případě společného bydlení čtyř osob v bytě dosahovala 77,7 m². Nejvyšší hodnota byla zjištěna u domácností se 6 a více členy, kde činila téměř 90 m². I zde průměrná obytná plocha bytu velmi úzce koreluje se strukturou jednotlivých velikostních kategorií bytových domácností podle druhu domu. Přímá úměra mezi růstem velikostních dispozic bytu a velikostí bytové domácnosti svědčí o všeobecně „zdravém“ stavu bytového trhu v ČR, i když se pochopitelně najdou i případy, které se od průměru výrazně odchyľují.

Struktura bytových domácností podle velikosti bytu a podle věku osoby v čele domácnosti

V případě úplných a neúplných rodin a ještě u domácností jednotlivců bylo možné při sčítání 2011 zkoumat velikost bytu vyjádřenou počtem obytných místností a průměrnou obytnou plochou bytu podle věkové skupiny osoby, která stála v čele bytové domácnosti. Společným znakem všech tří skupin bytových domácností jsou nejhorší velikostní parametry bytů u domácností s osobami v čele do 30 let a naopak nejvýhodnější ukazatele bydlení v bytových domácnostech s osobou v čele ve věkové skupině 45–59 let. Tato skutečnost vypovídá o silné provázanosti úrovně bydlení s ekonomickým postavením bytových domácností, které se zpravidla zvyšuje s věkem osoby v čele domácnosti a vrcholí před dosažením konce její ekonomické aktivity.

Velmi marginální rozdíly ve velikosti bytů v analyzovaných věkových skupinách byly zjištěny u domácností jednotlivců, o čemž svědčí i minimální rozpětí u průměrné obytné plochy bytu, která se pohybovala od 50 m² u domácností s osobou v čele do 30 let po 53,7 m² u domácností jednotlivce ve věkové skupině 45–59 let. Domácnosti jednotlivců ve všech věkových skupinách obývaly nejčastěji byty se 3 obytnými místnostmi, poté následovaly byty se 2 obytnými místnostmi. Osoby ve věku do 30 let bydlely ve 43 % případů v bytech s 1–2 obytnými místnostmi, zatímco u nejstarší skupiny ve věku 60 a více let to byla jen jedna třetina. Dvě třetiny domácností jednotlivců v seniorském věku tak žily v bytech se třemi a více obytnými místnostmi, což bylo relativně nejvíce ve srovnání s ostatními věkovými skupinami. Uvedená čísla naznačují, že samostatně bydlící osoby ve věku 60 a více let zatím ve většině případů nejsou nuceni se z finančních důvodů, ať už kvůli ovdovění či ukončení své ekonomické aktivity, stěhovat do dispozičně menších bytů.

Tab. 13: Struktura vybraných bytových domácností podle počtu obytných místností v bytě a průměrná obytná plocha bytu podle věku osoby v čele domácnosti v ČR k 26. 3. 2011 (v %)

Typ bytové domácnosti, věková skupina osoby v čele domácnosti	Počet obytných místností v bytě (v %)					Průměrná obytná plocha bytu (v m ²)
	1	2	3	4	5 a více	
Domácnosti jednotlivců	11,9	24,7	31,8	21,7	9,9	52,1
z toho podle věku osoby v čele:						
15 - 29	14,7	28,7	29,5	19,5	7,5	50,0
30 - 44	13,2	27,9	29,4	20,1	9,4	52,3
45 - 59	12,1	24,8	29,1	22,6	11,4	53,7
60 a více	10,8	23,0	34,1	22,2	9,9	51,8
Úplné rodiny	2,1	8,2	24,8	35,3	29,6	71,2
z toho podle věku osoby v čele:						
15 - 29	5,8	20,4	31,0	28,4	14,4	58,4
30 - 44	2,1	8,6	23,2	34,3	31,8	74,4
45 - 59	1,7	5,9	20,5	36,6	35,3	75,5
60 a více	2,0	8,5	29,6	36,0	23,9	65,8
Neúplné rodiny	4,5	14,8	29,4	31,6	19,7	63,7
z toho podle věku osoby v čele:						
15 - 29	9,3	23,8	31,6	23,5	11,7	57,3
30 - 44	5,3	17,5	30,3	30,0	17,0	62,3
45 - 59	3,7	12,5	27,3	34,3	22,1	65,6
60 a více	3,4	11,9	30,3	32,1	22,3	64,3

Jednoznačně největší diference podle věku osoby v čele byly zjištěny u velikostních parametrů bytů úplných rodin. Také zde vykázaly nejmenší průměrnou obytnou plochu (58,4 m²) domácnosti s osobou v čele mladší 30 let, které měly nadprůměrné zastoupení u bytů s jednou, dvěma a třemi obytnými místnostmi (celkem 57 %). U osob v čele úplných rodin ve věkové skupině 30–44 let se podíl těchto bytů propadl na pouhou třetinu ve prospěch razantního zvýšení bytů se čtyřmi a pěti obytnými místnostmi (66 %). To se pochopitelně odrazilo i ve velikosti průměrné obytné plochy bytů obývaných touto skupinou úplných rodin, která již činila 74,4 m². Vysvětlení této výrazné disproporce je třeba opět hledat v odlišné druhové skladbě domů, v nichž tyto bytové domácnosti bydlely. Bez mála polovina úplných rodin s osobou v čele ve věku 30–44 let totiž obývala byt v rodinném domě, zatímco v případě úplných rodin s osobou v čele do 30 let v bytě v rodinném domě žila jen o trochu více než čtvrtina

z nich. Největší průměrnou obytnou plochou (75,5 m²) i podílem bytů se čtyřmi a více obytnými místnostmi (celkem 72 %) disponovaly úplné rodiny s osobou v čele ve věku 45–59 let, neboť u starší věkové kategorie nad 60 let dochází k poměrně významnému poklesu (65,8 m², resp. 60 %). V tomto případě lze hovořit o určité optimalizaci bytových potřeb po odchodu dětí z rodiny, projevující se přestěhováním do bytu menší velikosti.

Disproporce ve velikostních parametrech bytů neúplných rodin podle věku osoby v jejich čele nejsou s výjimkou nejmladší věkové skupiny do 30 let nijak markantní. Třetina neúplných rodin s rodičem ve věku do 30 let žila v bytech s jednou či dvěma obytnými místnostmi, což je dvojnásobný podíl ve srovnání s neúplnými rodinami s osobou v čele ve věkové skupině 45–59 let. Rozdíl v průměrné obytné ploše mezi oběma věkovými skupinami činil přes 8 m². Podobně jako u domácností jednotlivců ani v případě neúplných rodin není u nejstarší věkové kategorie nad 60 let tolik patrný kvantitativní posun do velikostně menších bytů, což může souviset s tím, že osamělý rodič zůstává a hospodaří ve stejném bytě se svým dítětem (či dětmi) i po dosažení důchodového věku.

Struktura bytových domácností podle velikosti bytu v krajích ČR

Regionální diference bytových domácností podle relativního zastoupení počtu obytných místností v bytě či průměrné obytné plochy bytu velmi úzce souvisí s druhovou skladbou domovního fondu v jednotlivých krajích. Důkazem byla nejnižší průměrná obytná plocha bytů (57,8 m²) v Hl. m. Praze, která se zároveň vyznačovala nejvyšším podílem bytů v bytových domech. Rovněž v dalších krajích s výraznou převahou bytových domácností v bytových domech (Moravskoslezský, Karlovarský a Ústecký) dosahovala obytná výměra bytů podprůměrných hodnot. Naopak s velkým odstupem nejvyšší průměrnou obytnou plochu bytu (72,1 m²) měly k dispozici bytové domácnosti ve Středočeském kraji, v němž jednoznačně převažovaly byty v rodinných domech, které navíc disponovaly druhou nejvyšší obytnou plochou (84,9 m²) v rámci ČR. K dominantnímu postavení Středočeského kraje nepochybně přispěly i v posledních dvou dekádách probíhající suburbanizační procesy v zázemí Prahy, tzn. stěhování obyvatel z hlavního města do blízkého okolí, prováděné intenzivní výstavbou nových, převážně rodinných domů.

Tab. 14: Struktura bytových domácností podle počtu obytných místností v bytě a průměrná obytná plocha bytu v krajích ČR k 26. 3. 2011

Kraj	v tom podle počtu obytných místností v bytě (v%)					Průměrná obytná plocha bytu (v m ²)
	1	2	3	4	5+	
Hlavní město Praha	8,4	22,7	27,6	28,5	12,9	57,8
Středočeský kraj	4,3	12,0	25,2	28,0	30,4	72,1
Jihočeský kraj	4,5	12,5	26,0	31,5	25,5	67,6
Plzeňský kraj	4,7	12,7	28,1	31,4	23,2	66,0
Karlovarský kraj	5,6	15,5	33,6	27,0	18,4	62,4
Ústecký kraj	5,5	16,2	28,9	30,0	19,3	63,1
Liberecký kraj	6,4	14,5	25,3	30,8	23,0	65,3
Královéhradecký kraj	5,8	12,8	27,1	30,0	24,3	66,1
Pardubický kraj	5,2	11,7	27,1	30,5	25,6	66,5
Kraj Vysočina	3,8	10,4	26,2	31,0	28,6	68,9
Jihomoravský kraj	4,8	12,1	25,9	29,7	27,5	66,7
Olomoucký kraj	4,4	11,5	26,9	33,2	24,0	65,7
Zlínský kraj	4,9	10,1	25,5	30,8	28,7	66,9
Moravskoslezský kraj	5,3	13,7	29,3	31,7	20,0	62,3
Česká republika	5,4	14,0	27,2	30,2	23,3	65,3

Nesporný vliv na strukturu bytových domácností podle počtu obytných místností v bytě má i diferencovaná bytová poptávka, která se do značné míry odvíjí od velikosti bytových domácností. V kontextu toho není proto žádným překvapením, že Hl. m. Praha, kde žilo v bytech v průměru nejméně osob (2,24), vykázal ze všech krajů nejvyšší výskyt bytů s 1 a 2 obytnými místnostmi (8 %, resp. 23 %) a naopak nejmenší podíl bytů s 5 a více místnostmi (13 %). Naopak Kraj Vysočina s nejvyšším průměrným počtem osob na byt (2,64) měl v rámci ČR i rekordní zastoupení bytů se

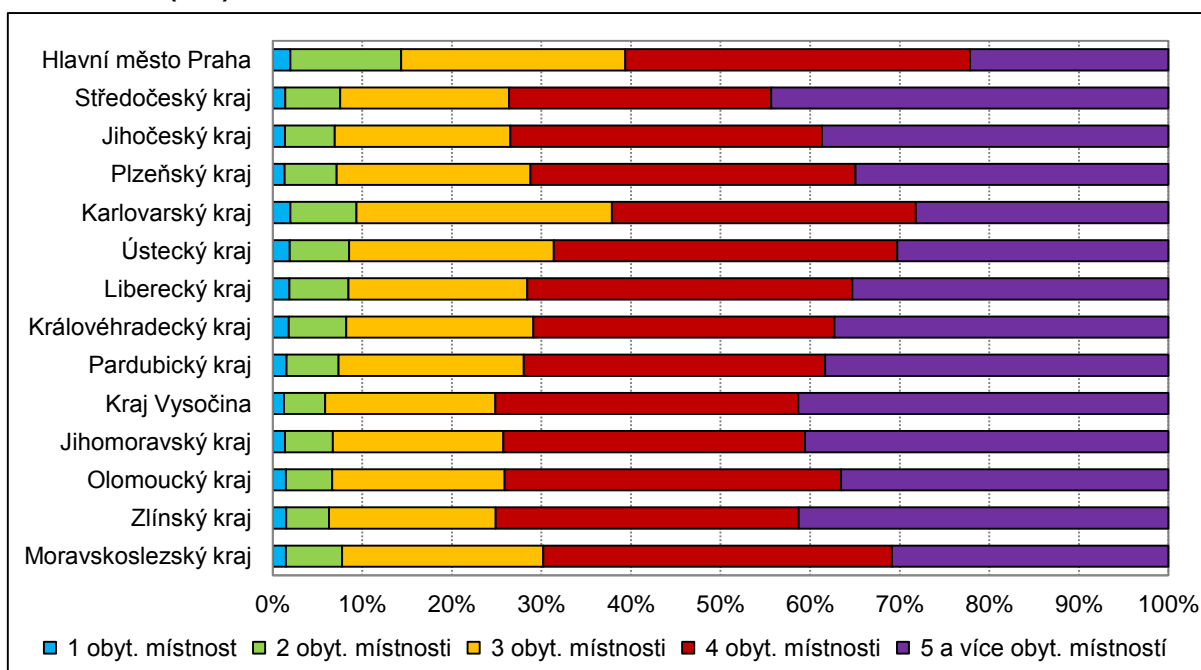
čtyřmi a více obytnými místnostmi (60 %). V naprosté většině krajů bydlely bytové domácnosti nejčastěji v bytech se čtyřmi obytnými místnostmi, výjimku představoval pouze Karlovarský kraj, kde byly nejvíce zastoupeny byty se třemi obytnými místnostmi (34 %) a Středočeský kraj s nejvyšším výskytem bytů s pěti a více obytnými místnostmi (30 %).

V rámci mezikrajského srovnání na úrovni jednotlivých typů bytových domácností se opět projevilo mimořádné postavení Hl. m. Prahy a Středočeského kraje. Zatímco česká metropole měla u všech typů zkoumaných domácností nejnižší průměrnou obytnou plochu na byt, ve Středočeském kraji zaznamenal tento ukazatel pokaždé nejvyšší hodnotu z celé republiky. Relativně nejvyrovnanější velikostní parametry bytů se vyskytly u domácností jednotlivců, vícečlenných nerodinných domácností a neúplných rodin, u nichž rozpětí mezi minimální a maximální hodnotou průměrné obytné plochy bytů nepřesáhlo 10 m². Naopak největší disproporce byly zjištěny v případě úplných rodin se závislými dětmi, kde činil rozdíl mezi oběma krajními hodnotami přes 16 m².

Domácnosti jednotlivců bydlely téměř ve všech krajích nejčastěji v bytech se 3 obytnými místnostmi. Jedinou výjimku představovalo Hl. m. Praha, kde se samostatně bydlící osoby nejvíce koncentrovaly v bytech se 2 obytnými místnostmi (33 %). Jestliže v Kraji Vysočina žilo v bytech se 3 a více obytnými místnostmi sedm domácností jednotlivců z deseti, v Praze obývala stejně prostorné byty jen každá druhá samostatně žijící osoba. Vedle výše uvedených faktorů rozdílné nabídky a poptávky na bytovém trhu se pravděpodobně jednalo i o důsledek odlišných cen nájemného, případně kupních cen bytů.

Velmi podobné regionální rozrůznění bylo zjištěno u vícečlenných nerodinných domácností, které byly opět ve všech krajích kromě Hl. m. Prahy nejčastěji zastoupeny v bytech se 3 obytnými místnostmi. Ve srovnání s domácnostmi jednotlivců však všude zaznamenaly vyšší podíly v bytech se 4 a více obytnými místnostmi na úkor nejmenších bytů s jednou či dvěma místnostmi. Nejpříznivější strukturu bytů podle počtu obytných místností měly vícečlenné nerodinné domácnosti v Kraji Vysočina, které bydlely ve 45 % případů v bytech se 4 a více obytnými místnostmi. Nejhůře na tom byly domácnosti v Hl. m. Praze, kde byty se stejnou dispozicí obývaly tři vícečlenné nerodinné domácnosti z deseti.

Graf 10: Úplné rodiny se závislými dětmi podle počtu obytných místností v bytě v krajích ČR k 26. 3. 2011 (v %)

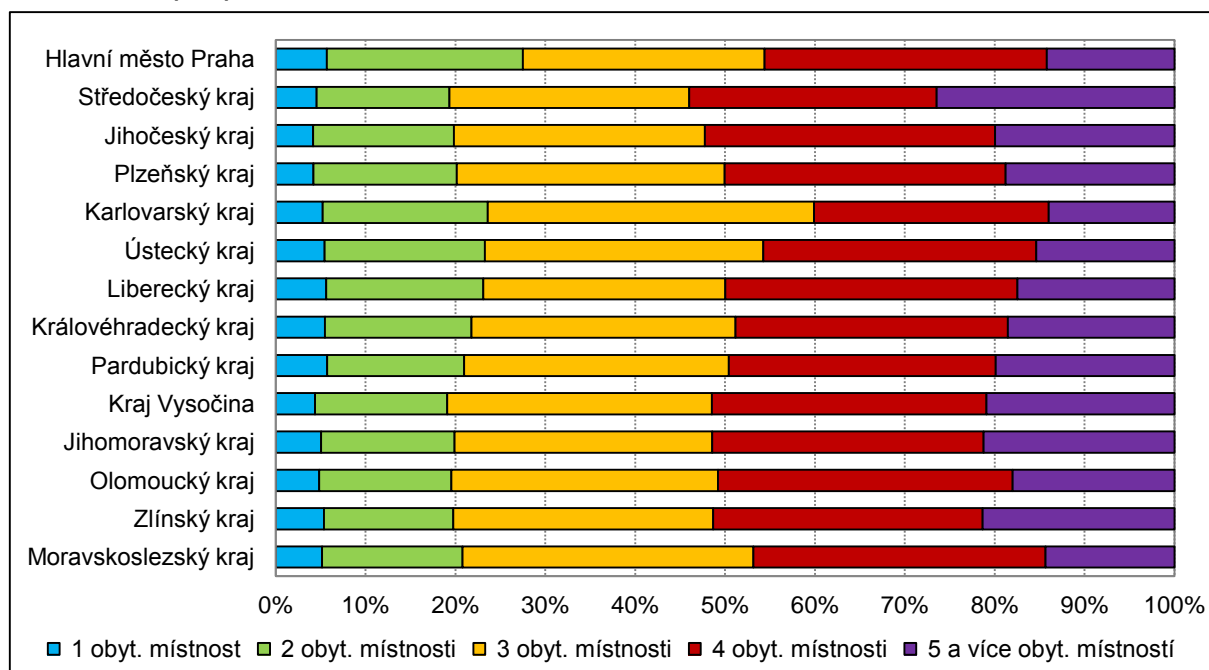

Výrazně diferencovanější bylo mezikrajské srovnání velikostní struktury bytů v případě úplných rodin, přičemž se ve všech krajích bez rozdílu potvrdily podstatně příznivější bytové poměry u úplných rodin se závislými dětmi. Úplné rodiny bez závislých dětí téměř všude nejvíce obývaly byty se 4 obytnými místnostmi, pouze v Karlovarském kraji byly nepatrně více koncentrovány v bytech se 3 místnostmi,

což je dáno tím, že byty s touto velikostní dispozicí měly v tomto kraji největší zastoupení. Naproti tomu úplné rodiny se závislými dětmi vykázaly nejvyšší podíl u bytů se 4 obytnými místnostmi pouze v polovině krajů, když ve zbylých 7 krajích bydlely nejčastěji v bytech s 5 a více obytnými místnostmi. Jednoznačně nejlepších velikostních parametrů bytů dosáhly úplné rodiny se závislými dětmi ve Středočeském kraji, kde jich přes 44 % žilo v bytech s 5 a více místnostmi, což se projevilo i v nejvyšší průměrné obytné ploše jejich bytů v rámci ČR (85,1 m²). Vedoucí postavení Středočeského kraje lze zdůvodnit masivní výstavbou rodinných domů v zázemí Prahy v posledních dvou desetiletích, které se vyznačovaly většími rozměry než rodinné domy z dřívějšího období a obývaly je zejména právě rodiny s dětmi. Na opačném konci žebříčku se opět umístilo Hl. m. Praha, kde byty s 5 a více místnostmi užívalo jen 22 % úplných rodin se závislými dětmi, což nepochybně souvisí jak s omezenou nabídkou těchto bytů v bytových domech, tak se zdejšími vysokými pořizovacími náklady na vlastní bydlení v rodinném domě. Podprůměrnou velikost bytů zaznamenaly díky vysokému podílu bytů se 3 obytnými místnostmi také úplné rodiny se závislými dětmi v Karlovarském kraji, v němž byl zjištěn celorepublikově nejmenší rozdíl v průměrné obytné ploše bytu mezi úplnými rodinami se závislými dětmi a bez nich (7,6 m²).

Regionální rozdíly neúplných rodin ve skladbě bytů podle jejich velikosti nebyly tak markantní jako v případě úplných rodin, a to i z důvodu menších disproporcí mezi neúplnými rodinami se závislými dětmi a bez nich. Mírně příznivější velikostní dispozice bytů však celoplošně vykázaly neúplné rodiny bez závislých dětí. Ty bydlely téměř ve všech krajích nejčastěji v bytech se 4 obytnými místnostmi opět s jedinou výjimkou Karlovarského kraje, kde byly nejvíce zastoupeny v bytech se 3 obytnými místnostmi (36 %). Podprůměrnou velikostní strukturu bytů však měly neúplné rodiny bez závislých dětí i v Hl. m. Praze, kde bezmála čtvrtina z nich obývala byty s méně než 3 obytnými místnostmi. Naopak nejlépe bydlely tyto domácnosti ve Zlínském kraji, kde tři pětiny z nich užívaly byty se 4 a více obytnými místnostmi. Neúplné rodiny se závislými dětmi obývaly dispozičně největší byty ve Středočeském kraji, kde více než čtvrtina z nich žila v bytech s 5 a více místnostmi. Naproti tomu v Karlovarském kraji a Hl. m. Praze v těchto největších bytech bydlela jen každá sedmá neúplná rodina se závislými dětmi. Nadpoloviční zastoupení dispozičně větších bytů se 4 a více místnostmi měly neúplné rodiny se závislými dětmi vedle Středočeského kraje i v Jihočeském kraji a ve všech moravských krajích (kromě Moravskoslezského).

Graf 11: Neúplné rodiny se závislými dětmi podle počtu obytných místností v bytě v krajích ČR k 26. 3. 2011 (v %)

Bytové domácnosti složené ze dvou a více společně hospodařících rodin, stejně jako bytové domácnosti tvořené dvěma a více samostatně hospodařícími domácnostmi obývaly ve všech krajích zdaleka nejprostornější byty, nicméně mezi jednotlivými regiony existovaly poměrně výrazné rozdíly, které vyplývaly zejména z odlišné druhové skladby domů. Skupina bytových domácností složených ze dvou a více samostatně hospodařících domácností zaznamenala nejlepší strukturu bytů podle počtu obytných místností ve Zlínském kraji, v němž jako v jediném kraji tyto domácnosti obývaly v nadpoloviční většině byty s 5 a více obytnými místnostmi (52 %). Na opačném konci žebříčku se umístily vysoce urbanizované kraje s převahou bytů v bytových domech – Karlovarský, Ústecký a Hl. m. Praha, kde bydlely v nejprostornějších bytech jen 3 bytové domácnosti tohoto typu z deseti. U skupiny bytových domácností tvořených dvěma a více rodinami, které společně hospodařily, přesahovaly byty s pěti a více obytnými místnostmi polovinu celkem v devíti krajích. V Libereckém a Moravskoslezském kraji zaujímaly přesně 50 % a menší než poloviční podíl největších bytů byl zjištěn v Ústeckém (47 %) a Karlovarském kraji (42 %) i v Hl. m. Praze (36 %). Není proto překvapením, že nejmenší průměrnou obytnou plochou na byt disponovaly tyto bytové domácnosti v české metropoli (78,5 m²), největší hodnotu tohoto ukazatele zaznamenal Středočeský kraj (91,0 m²).

Vybavenost bytových domácností osobním počítačem

Vybavenost bytových domácností celkem a podle typu

Vybavenost bytových domácností osobním počítačem se poprvé zjišťovala při sčítání v roce 2001. Tehdy mělo v bytě počítač jen 16 % bytových domácností, přičemž pouze dvě pětiny z nich disponovaly zároveň i připojením k internetu (6 %). Během dalších deseti let počet bytových domácností vybavených počítačem vzrostl téměř čtyřnásobně a rapidně se zvýšila i dostupnost připojení k internetu, který se stal pro většinu domácností již prakticky samozřejmostí. V roce 2011 uvedly vybavenost osobním počítačem již téměř dvě třetiny bytových domácností a skoro 94 % z nich využívalo současně i internet (61 % ze všech bytových domácností, u nichž byla otázka zodpovězena). Přesto bylo sečteno bezmála 1 255 tisíc bytových domácností bez osobního počítače, což odpovídalo 35 % všech bytových domácností se zjištěnou odpovědí. Z větší části se přitom jednalo o domácnosti seniorů.

Tab. 15: Vývoj vybavenosti bytových domácností v ČR osobním počítačem podle připojení k internetu v letech 2001 a 2011

Bytové domácnosti a vybavení počítačem	2001		2011	
	abs.	v %	abs.	v %
Bytové domácnosti celkem	3 827 678	100,0	4 104 635	100,0
z toho:				
s počítačem	586 520	15,9	2 323 941	64,9
v tom: počítač s internetem	245 782	6,7	2 175 588	60,8
počítač bez internetu	340 738	9,3	148 353	4,1
bez počítače	3 092 344	84,1	1 254 509	35,1

Poznámka: Relativní hodnoty v tabulce se v roce 2001 i 2011 vztahují k počtu bytových domácností, u nichž byla vybavenost osobním počítačem zjištěna.

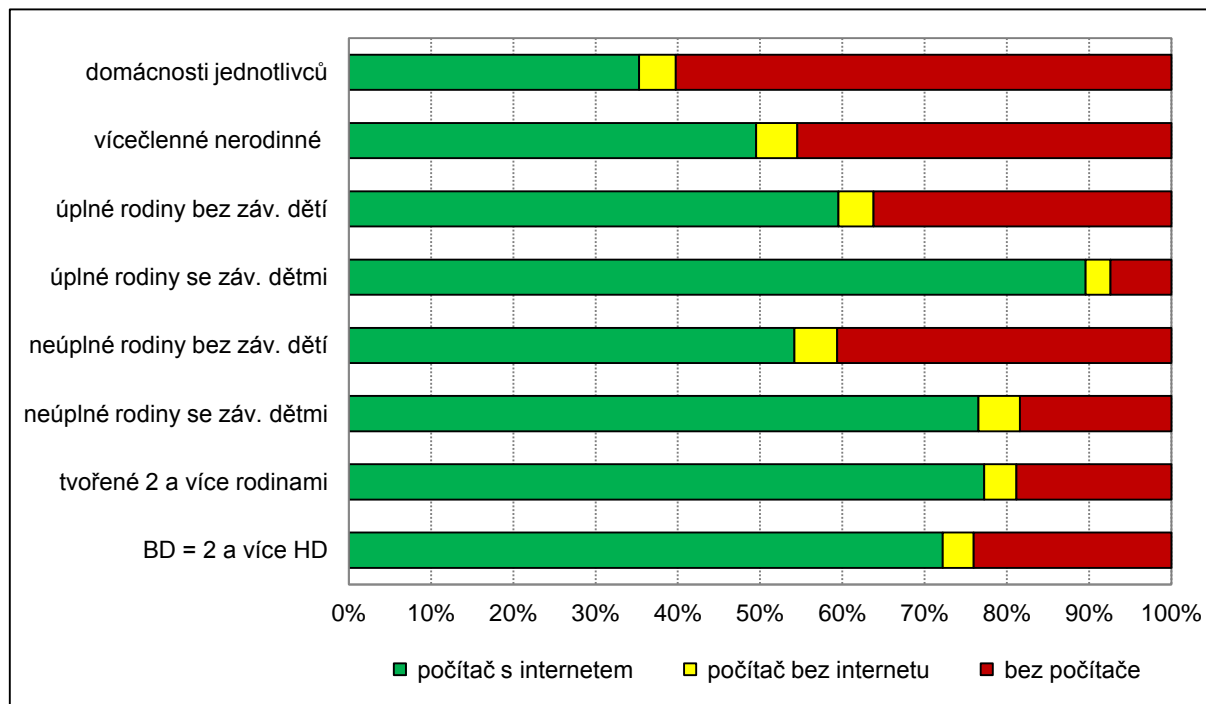
Vybavenost bytových domácností osobním počítačem a připojením k internetu nezávisí na rozdíl od vybavenosti bytů inženýrskými sítěmi na druhové skladbě domů, ale spíše na jiných faktorech, např. na ekonomické situaci jednotlivých typů domácností nebo jejich věkovém složení.

Otázka na vybavenost domácností osobním počítačem a připojením k internetu byla při sčítání 2011 zatížena nejvyšším procentem nezjištěných odpovědí (12,8 %) ze všech otázek na bytovém listu. Abychom dosáhli co nejlepší srovnatelnosti údajů napříč jednotlivými typy domácností i regiony, byly všechny vypočtené podíly v této kapitole vztaženy k počtu bytových domácností se zjištěnou vybaveností.

Vybavenost jednotlivých typů bytových domácností počítačem byla podle výsledků posledního sčítání značně nerovnoměrná. Ukázalo se, že významným faktorem pozitivně působícím na vybavenost domácnosti počítačem byla přítomnost závislých dětí v rodině. Jednoznačně nejvyšší pokrytí osobním počítačem (bez rozlišení jeho připojení k internetu) totiž zaznamenaly úplné rodiny se závislými dětmi (93 %) s mírným odstupem následované neúplnými rodinami se závislými dětmi (82 %). Až za nimi se umístily bytové domácnosti složené ze dvou a více společně hospodařících rodin (81 %) a bytové domácnosti tvořené dvěma a více samostatně hospodařícími domácnostmi (76 %). Hodnoty těsně pod průměrem za bytové domácnosti celkem vykázaly úplné a neúplné rodiny bez závislých dětí (64 %, resp. 59 %). Nejhorší vybavenost počítačem byla zjištěna u vícečlenných nerodinných domácností (55 %) a zvláště u domácností jednotlivců, u nichž jediný počet domácností bez počítače převyšoval počet domácností, které jím byly vybaveny (60 % ku 40 %). Postavení domácností jednotlivců na konci žebříčku souvisí zejména s jejich věkovou strukturou vyznačující se nadprůměrným zastoupením osob ve věku 60 a více let, jejichž vztah k moderním informačním technologiím je obecně známo převážně rezervovaný. Nepříliš významný rozdíl mezi úplnými a neúplnými rodinami se závislými dětmi a naopak markantní diference v rámci skupiny úplných a neúplných rodin v závislosti na přítomnosti závislých dětí indikují, že spíše než ekonomické faktory hrál ve vybavenosti bytových domácností osobním počítačem rozhodující roli faktor výskytu závislých dětí, které jakožto aktivní

uživatelé moderních technologií mají pravděpodobně zásadní vliv na jeho pořízení do domácnosti. Tytéž závěry přinesly i výsledky sčítání 2001, kdy se jednotlivé typy bytových domácností umístily v naprosto stejném pořadí. I přes vyšší relativní nárůst pokrytí počítačem u nejhůře vybavených domácností se však vzájemné procentuální rozdíly mezi druhy bytových domácností do roku 2011 ještě více prohloubily.

Graf 12: Vybavenost jednotlivých typů bytových domácností osobním počítačem podle připojení k internetu v ČR k 26. 3. 2011

Pokud jde o procento připojení bytových domácností vybavených osobním počítačem k internetu, tak zde byly rozdíly podle typu domácnosti naprosto marginální. Podíl domácností vybavených počítačem, které byly současně připojeny k internetu, se při posledním sčítání pohyboval v rozmezí od 89 % u domácností jednotlivců po necelých 97 % u úplných rodin se závislými dětmi. Na celkovém úhrnu bytových domácností daného typu se potom domácnosti mající počítač bez internetu podílely pouze 3 až 5 %.

Srovnání bytových domácností podle počtu členů z hlediska jejich vybavenosti osobním počítačem rovněž potvrdilo nejhorší postavení u jednočlenných domácností, neboť pouze u nich měla počítač méně než polovina domácností. S rostoucí velikostí bytové domácnosti se však plynule zvyšoval podíl těch, které disponovaly počítačem. Maximální hodnoty dosáhly čtyřčlenné domácnosti, kde počítač vlastnilo devět z deseti domácností. U větších domácností se jejich pokrytí počítačem mírně snížilo, ale stále přesahovalo čtyři pětiny a bylo vyšší než u domácností se 3 osobami v bytě. Zjištěné hodnoty korespondují se závěry ze srovnání bytových domácností podle jejich typu, když čtyřčlenné domácnosti jsou do značné míry tvořeny právě úplnými rodinami se závislými dětmi.

Vybavenost bytových domácností osobním počítačem v krajích ČR⁵

Nejvyšší úroveň vybavenosti domácností počítačem byla zjištěna v Hl. m. Praze (73 %), a to i přesto, že měla ze všech krajů nejvyšší zastoupení domácností jednotlivců a naopak nejnižší podíl úplných rodin se závislými dětmi. Důvody jejího prvenství lze proto hledat spíše v nadprůměrném ekonomickém statusu pražských domácností a pravděpodobně i v nejlepší vzdělanostní struktuře

⁵ Prostorové srovnání bytových domácností z hlediska jejich vybavenosti osobním počítačem s internetem na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností, včetně mapové vizualizace, obsahuje Atlas sčítání 2011, vydaný Českým statistickým úřadem v tištěné i elektronické podobě.

zdejší populace v rámci republiky. Na dělené druhé pozici se umístily Středočeský a Jihomoravský kraj, kde počítačem disponovaly dvě třetiny bytových domácností. Také jejich nadprůměrné postavení lze zdůvodnit ekonomickými a vzdělanostními faktory, resp. jejich úzkou vazbou na metropole, které reprezentují centra vzdělanosti a inovací, odkud se moderní informační technologie šíří dále do jejich okolí. Na opačném konci žebříčku se nacházel Karlovarský (60 %) a Ústecký kraj (61 %), i když jejich odstup od ostatních krajů byl naprosto zanedbatelný.

Tab. 16: Vybavenost bytových domácností osobním počítačem podle připojení k internetu v krajích ČR k 26. 3. 2011

Kraj	Bytové domácnosti se zjištěnou vybaveností počítačem	v tom:		
		počítač s internetem	počítač bez internetu	bez počítače
Hlavní město Praha	100,0	68,3	4,3	27,4
Středočeský kraj	100,0	62,5	4,0	33,5
Jihočeský kraj	100,0	58,1	4,2	37,8
Plzeňský kraj	100,0	57,7	4,2	38,1
Karlovarský kraj	100,0	55,6	4,8	39,6
Ústecký kraj	100,0	57,4	4,0	38,6
Liberecký kraj	100,0	59,1	4,3	36,6
Královéhradecký kraj	100,0	60,6	3,9	35,5
Pardubický kraj	100,0	59,6	4,3	36,1
Kraj Vysočina	100,0	57,9	4,2	37,9
Jihomoravský kraj	100,0	62,5	4,0	33,5
Olomoucký kraj	100,0	57,6	4,6	37,8
Zlínský kraj	100,0	60,3	4,0	35,7
Moravskoslezský kraj	100,0	60,0	3,9	36,1
Česká republika	100,0	60,8	4,1	35,1

Regionální srovnání různých typů bytových domácností podle vybavenosti počítačem vyznělo v roce 2011 ve všech případech jednoznačně pro Hl. m. Prahu. Největší nárůst oproti zbylým krajům byl v Hl. m. Praze zaznamenán u domácností jednotlivců. Pouze v české metropoli totiž vlastnila počítač více než polovina domácností s jednou osobou v bytě (55 %), zatímco v ostatních krajích se jejich podíl většinou blížil dvěma pětina. Vůbec nejnižší hodnota byla zjištěna v Kraji Vysočina (30 %), což zřejmě souvisí s nadpolovičním zastoupením seniorů ve věku 60 a více let ve skupině domácností jednotlivců.

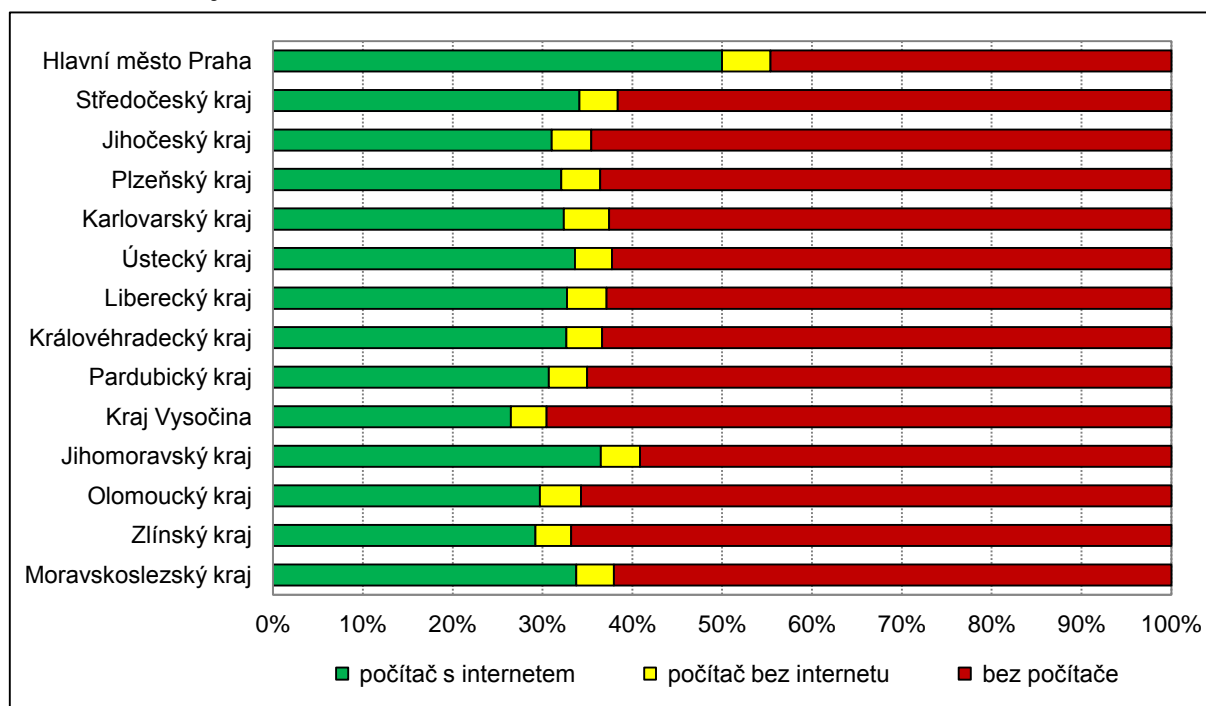
Markantní disproporce (téměř 19 p. b.) byly pozorovány i v případě úplných rodin bez závislých dětí, které měly stejné obsazení na první a poslední pozici jako domácnosti jednotlivců. Pouze v Hl. městě Praze převyšoval podíl úplných rodin bez závislých dětí vybavených počítačem čtyři pětiny, kdežto v ostatních krajích to byly méně než dvě třetiny. Naopak nejmenší diference se vyskytovaly u úplných rodin se závislými dětmi, jejichž pokrytí počítačem přesahovalo s výjimkou Karlovarského kraje 90 %. Potvrdilo se tedy, že přítomnost závislých dětí v rodině má významnější vliv na výskyt počítače v domácnosti než ekonomická vyspělost kraje.

Trochu více se rozdílná hospodářská úroveň jednotlivých krajů projevila u neúplných rodin se závislými dětmi a zejména u neúplných rodin bez závislých dětí, kde variační rozpětí mezi maximální hodnotou Hl. m. Prahy a minimální hodnotou Karlovarského kraje činilo 12, resp. 15 procentních bodů. Také v tomto případě však mohlo jít i o důsledek odlišných vzdělanostních struktur této skupiny domácností.

Ještě výraznější regionální disproporce se vyskytly u vícečlenných nerodinných domácností (18 p. b.), které v Hl. m. Praze disponovaly počítačem téměř ve dvou třetinách případů, zatímco v Karlovarském kraji jen z necelé poloviny (47 %). Stejně obsazení první a poslední příčky mezi kraji bylo zjištěno i v případě domácností tvořených 2 a více společně hospodařícími rodinami a bytových domácností tvořených 2 a více samostatně hospodařícími domácnostmi. K regionům s nejhůřší vybaveností těchto typů domácností počítačem se řadily ještě Ústecký kraj v Čechách a Olomoucký kraj na Moravě, což může být opět způsobeno méně příznivou finanční situací domácností v těchto krajích.

Z mezikrajského srovnání jednotlivých typů bytových domácností vybavených počítačem z hlediska dostupnosti připojení k internetu vyplynuly naprosto marginální diference. Rozdíly v míře připojení konkrétních druhů domácností s počítačem k internetu se na krajské úrovni pohybovaly pouze v řádu několika málo jednotek procentních bodů, což svědčí o plošném rozšíření fenoménu internetu i o jeho snadné finanční i územní dostupnosti. Také v tomto ukazateli byly nejvyšší hodnoty u všech typů bytových domácností kromě bytových domácností tvořených 2 a více společně hospodařícími rodinami zaznamenány v Hl. m. Praze, zatímco na opačném konci žebříčku se nacházel buď Olomoucký, nebo Karlovarský kraj.

Graf 13: Vybavenost bytových domácností jednotlivců osobním počítačem podle připojení k internetu v krajích ČR k 26. 3. 2011

Závěr

Podle výsledků sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011 **bydlelo více bytových domácností v bytových domech (55 %) než v rodinných domech (44 %)**, i když ve srovnání s rokem 1991 se rozestup mezi oběma skupinami díky převažující výstavbě bytů v rodinných domech postupně zmenšil. Častější bydlení v rodinných domech než v bytových domech zaznamenaly pouze domácnosti tvořené jedinou hospodařící domácností se dvěma a více rodinami (76 %), dále bytové domácnosti se dvěma a více hospodařícími domácnostmi (66 %) a úplné rodiny se závislými dětmi (53 %). Z hlediska velikosti bytových domácností platilo, že **čím více členů v bytové domácnosti žilo, tím větší bylo jejich zastoupení v rodinných domech**. V regionálním pohledu převažovaly v 8 krajích bytové domácnosti v rodinných domech, zatímco ve zbylých 6 krajích jich bydlelo více v bytových domech. S odstupem nejnižší podíl bytových domácností v rodinných domech mělo Hl. m. Praha (13 %), maximální naopak Středočeský kraj (61 %), což souvisí s jejich odlišným charakterem osídlení, resp. bytové zástavby.

Z hlediska **právního důvodu užívání bytu** bydlely bytové domácnosti v roce 2011 nejvíce v bytech ve vlastním domě (39 %), dále v nájemních bytech (24 %) a v bytech v osobním vlastnictví (22 %). Oproti roku 1991 se v důsledku privatizace domovního a bytového fondu **významně snížil podíl bytových domácností v nájemních a družstevních bytech ve prospěch bytů v osobním vlastnictví**. Méně než poloviční podíl vlastnického bydlení a naopak nejvyšší zastoupení nájemních bytů zaznamenaly vícečlenné nerodinné domácnosti a vlivem objektivně horších finančních možností i neúplné rodiny se závislými dětmi. Obecně platil vztah, že **s přibývajícím počtem osob v bytové domácnosti a s rostoucím věkem osoby v čele domácnosti se zvyšovalo zastoupení vlastnického bydlení a naopak klesal podíl nájemního bydlení**. Na krajské úrovni nedosáhly bytové domácnosti bydlicí ve vlastním domě či bytě polovičního zastoupení pouze v Hl. m. Praze a v Moravskoslezském kraji. Naopak nejvíce bylo vlastnické bydlení rozšířeno v regionech s nejvýraznější převahou bytů v rodinných domech – ve Středočeském kraji, ve Zlínském kraji a v Kraji Vysočina.

Mezi roky 1991 a 2011 **došlo k razantnímu nárůstu průměrné obytné plochy bytů a průměrného počtu obytných místností na byt**, který však lze z větší části vysvětlit metodickými změnami. V nejmenších bytech z hlediska počtu obytných místností i průměrné obytné plochy žily domácnosti jednotlivců a vícečlenné nerodinné domácnosti, naopak byty s nejlepšími velikostními parametry obývaly podle očekávání počtem členů největší bytové domácnosti tvořené 2 a více rodinami, které společně hospodařily. **S rostoucím počtem osob bydlících v bytě se totiž plynule zvyšovalo zastoupení dispozičně největších bytů na úkor těch nejmenších**. Vztah přímé úměry víceméně platil i u srovnání velikosti bytu podle věku osoby v čele bytové domácnosti s dosažením nejlepších parametrů ve věkové skupině 45–59 let. **Zatímco spolubydlení závislých dětí v úplné rodině mělo na velikostní dispoziční bytu pozitivní vliv, u neúplných rodin působily na velikost bytu zcela opačně**. Průměrná obytná plocha bytů v jednotlivých regionech je primárně determinována druhovou skladbou domovního fondu, proto byly nejprostornější byty (72,1 m²) zjištěny u bytových domácností ve Středočeském kraji s výraznou převahou bytů v rodinných domech a dispozičně nejmenší byty (57,8 m²) obývaly bytové domácnosti v Hl. m. Praze, bydlicí ze všech krajů nejhojněji v bytových domech.

Vybavenost osobním počítačem deklarovaly v roce 2011 již téměř dvě třetiny bytových domácností, což bylo zhruba čtyřikrát více než o deset let dříve (16 %). Díky finanční i územní dostupnosti se **rapidně zvýšila i míra připojení bytových domácností k internetu**, který při posledním sčítání využívalo již 94 % domácností vybavených počítačem. Zdaleka nejvíce disponovaly osobním počítačem úplné rodiny se závislými dětmi (93 %) s mírným odstupem následované neúplnými rodinami se závislými dětmi (82 %). Nejhorší vybavenost počítačem byla zjištěna u domácností jednotlivců, u nichž jediných počet domácností bez počítače převyšoval počet domácností, které jím byly vybaveny (60 % ku 40 %). **Vedle přítomnosti závislých dětí v rodině totiž dostupnost počítače v domácnosti významně ovlivňovala i věková struktura členů bytové**

domácnosti, která byla u domácností jednotlivců nejstarší. **V regionálním měřítku** pokrytí bytových domácností počítačem souviselo především **s ekonomickým postavením kraje a vzdělanostní strukturou jeho obyvatelstva**. Nejvyšší úroveň vybavenosti domácností počítačem proto vykazalo Hl. m. Praha (73 %), zatímco na opačném konci žebříčku se nacházel Karlovarský (60 %) a Ústecký kraj (61 %), i když jejich odstup od ostatních krajů byl naprosto zanedbatelný.